RubenWillaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Velodroomstraat
(Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018A137
Maart 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Floortje Heirman, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1 Resultaten van het bureauonderzoek 8

1.1 Administratieve gegevens 8
1.2 Onderzoeksopdracht 10

1.2.1 Doelstelling 10
1.2.2 Onderzoeksvragen 10
1.2.3 Juridische context 10
1.2.4 Randvoorwaarden 10
1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein 11

1.3 Werkwijze en strategie 12

1.3.1 Methode 12
1.3.2 Fysisch geografische situatie 12
1.3.3 Historische context en bekende archeologie 12
1.3.4 Archeologische indicatoren 12
1.3.5 Verstoringshistoriek 13
1.3.6 Introductie tot het projectgebied 14

1.3.6.1 Ruimtelijke situering 14
1.3.6.2 Geplande werken 15

1.4 Assessmentrapport 25

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie 25

1.4.1.1 Landschappelijke situering 26
1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie 30
1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie 31
1.4.1.4 Bodemvormingsprocessen 32

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis 33

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden 33
1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen 39
1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen 45
1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen 53

1.5 Synthese 57

2 Bibliografie 59

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadasternummers (Bron: Geopunt). 9
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 9
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt). 14
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt). 15
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt). 17
Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt). 18
Figuur 7: Ontworpen toestand (Bron: opdrachtgever). 19
Figuur 8: Grondplan gelijkvloers (Bron: opdrachtgever). 20
Figuur 9: Grondplan ondergrondse garage (Bron: opdrachtgever). 21
Figuur 10: Rioleringsstelsel (Bron: opdrachtgever). 22
Figuur 11: Terreinprofielen (Bron: opdrachtgever). 23
Figuur 12: Doorsnede parkvilla's met ondergrondse parking (Bron: opdrachtgever). 24
Figuur 13: Doorsnede in- en uitrit ondergrondse parking (Bron: Geopunt). 24
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt). 26
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt). 27
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt). 27
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de profiellijnen (Bron: Geopunt). 28
Figuur 18: Profiellijnen hoogteverloop (Bron: Geopunt). 29
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..30
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). .31
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt). 32
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt). 34

Figuur 23: Microtopografische kaart met aanduiding van het alluvium, het projectgebied situeert zich buiten de contour van de kaart (Termote, 1990, fig.2). 39
Figuur 17: Ieper tijdens de 11e en 12e eeuw (MUS, 1998, fig. 2). Het plangebied situeert zich ten noorden van deze uitsnede, allicht ten oosten van de oorspronkelijke stroombedding van de Ieperlee. 40
Figuur 25: Ieper in de 13e eeuw (MUS, 2010, 41). 42
Figuur 26: De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw). Het plangebied situeert zich buiten de stadskern. 43
Figuur 27: Ieper en buitenwijken tijdens de 13e eeuw (MUS, 1998, figuur 4). 44
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op het plan van Guillaume Du Thielt, 1383 (Bron: Ieper à la carte) 45
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op een plan met de toestand van 1670 (Bron: Stadsarchief Ieper). 46
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op een plan met de toestand van 1684 (Bron: Stadsarchief Ieper). 47
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op een plan met de toestand van 1689 (Bron: Stadsarchief Ieper). 47
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt). 48
Figuur 33: Voorbeeld van een doorsnede van een Vaubanversterking (Bron: Henry Hide, 2014). 49
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op een plan van de toestand van 1830 (Bron: Stadsarchief Ieper). 50
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt). 50
Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt). 51
Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, maart 1918 (Bron - Memory Maps - 20-28NW-6-200318). 52
Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt). 53
Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt). 54

Figuur 40: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt). 54
Figuur 41: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt). 55
Figuur 42: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt). 55
Figuur 43: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt). 56

TABELLENLIJST

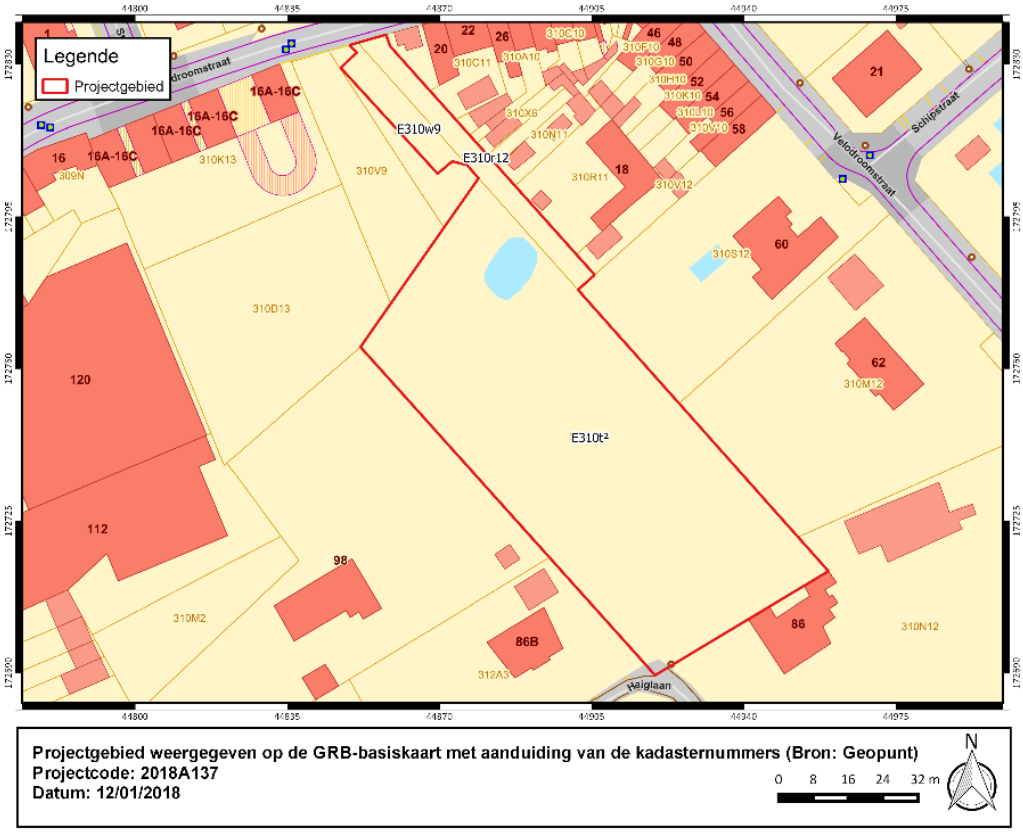
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek. 8
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens. 25

1 Resultaten van het bureauonderzoek

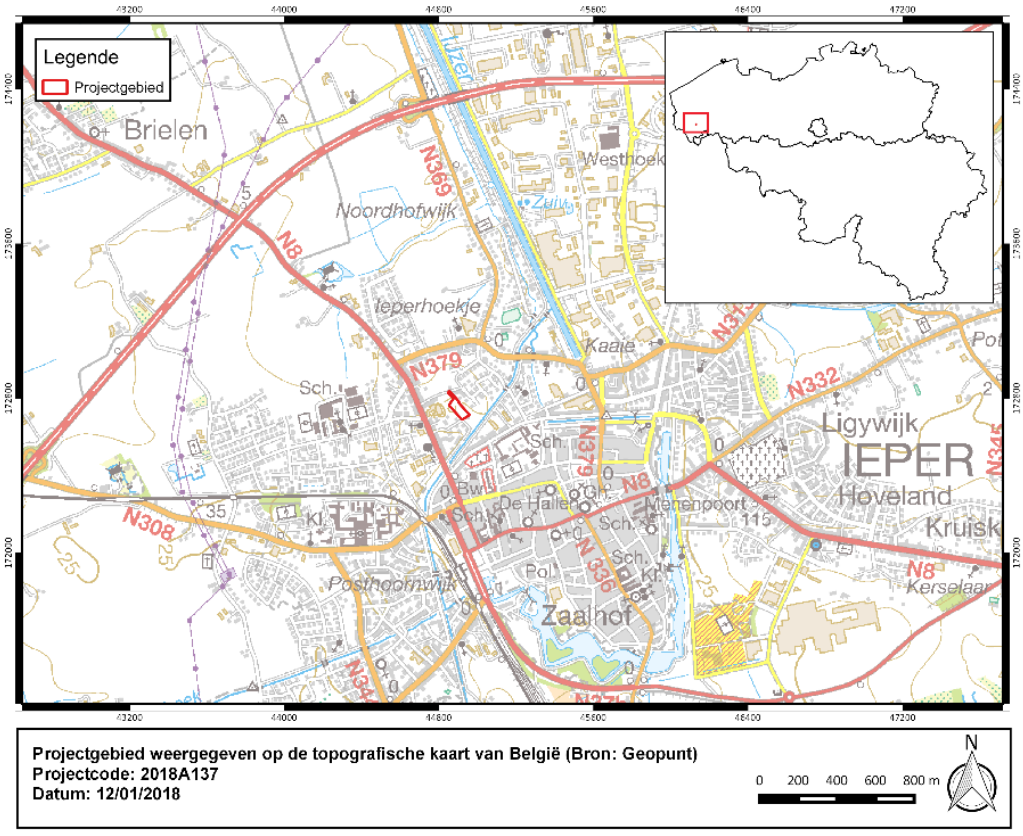
1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ieper
	Deelgemeente	/
	Postcode	8900
	Adres	Velodroomstraat 8900 Ieper
	Toponiem	Velodroomstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X_{min} = 44746 Y_{min} = 172671 X_{max} = 45028 Y_{max} = 172867
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ieper, Afdeling 3, Sectie E, nr's 310w9, 310r12, 310t2 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Floortje Heirman (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadasternummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied situeert zich binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Ieper. De onderzoekzone situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zoen waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m^2 of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m^2 of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 5712 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. Gezien de hoogdringendheid van het project wenst de opdrachtgever eerst de vergunningsaanvraag in te dienen alvorens over te gaan tot de prospectie met ingreep in de bodem. Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Ieper Velodroomstraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In het verleden is wel reeds een bekrachtigde archeologienota opgemaakt met **ID 7096**. Deze archeologienota wordt opgemaakt omwille van een wijziging in de geplande werken. Deze wijziging heeft geen impact op het archeologisch advies.

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed[1] geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

[1] https://cai.onroerenderfgoed.be/

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Gravure van Guillaume du Thielt, 1383, 1610
- Plan van de Bourgondische stadsomwalling, 1670
- Eerste project Vauban, 1744
- Tweede project Vauban, 1774
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Plan van Ieper, 1794
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart Vandermaelen, 1846-1854
- Loopgravenkaart, 1918

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.[2]

[2] http://www.geopunt.be/

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Ieper, in de provincie West-Vlaanderen. Ieper is gelegen in de Westhoek, aan de noordelijke voet van de West-Vlaamse heuvels. Het plangebied is gelegen in de Velodroomstraat, ter hoogte van huisnummer 18, op zo'n 750 m ten noorden van de huidige stadskern.

Het te ontwikkelen binnengebied is aan de noordzijde ontsloten via een toegangsweg met de Velodroomstraat. De westzijde van het binnengebied grenst aan de tuinen en achterzijden van de gesloten bebouwing langs de Haiglaan. Langs de oostzijde sluit het groene binnengebied aan met een residentiele verkaveling met allemaal woningen in veel groen. De zuidzijde van het binnengebied sluit aan met een nog te ontwikkelen zone voor méérgezinswoningen in een groen kader dat gericht is naar de vaart Komen-Ieper.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

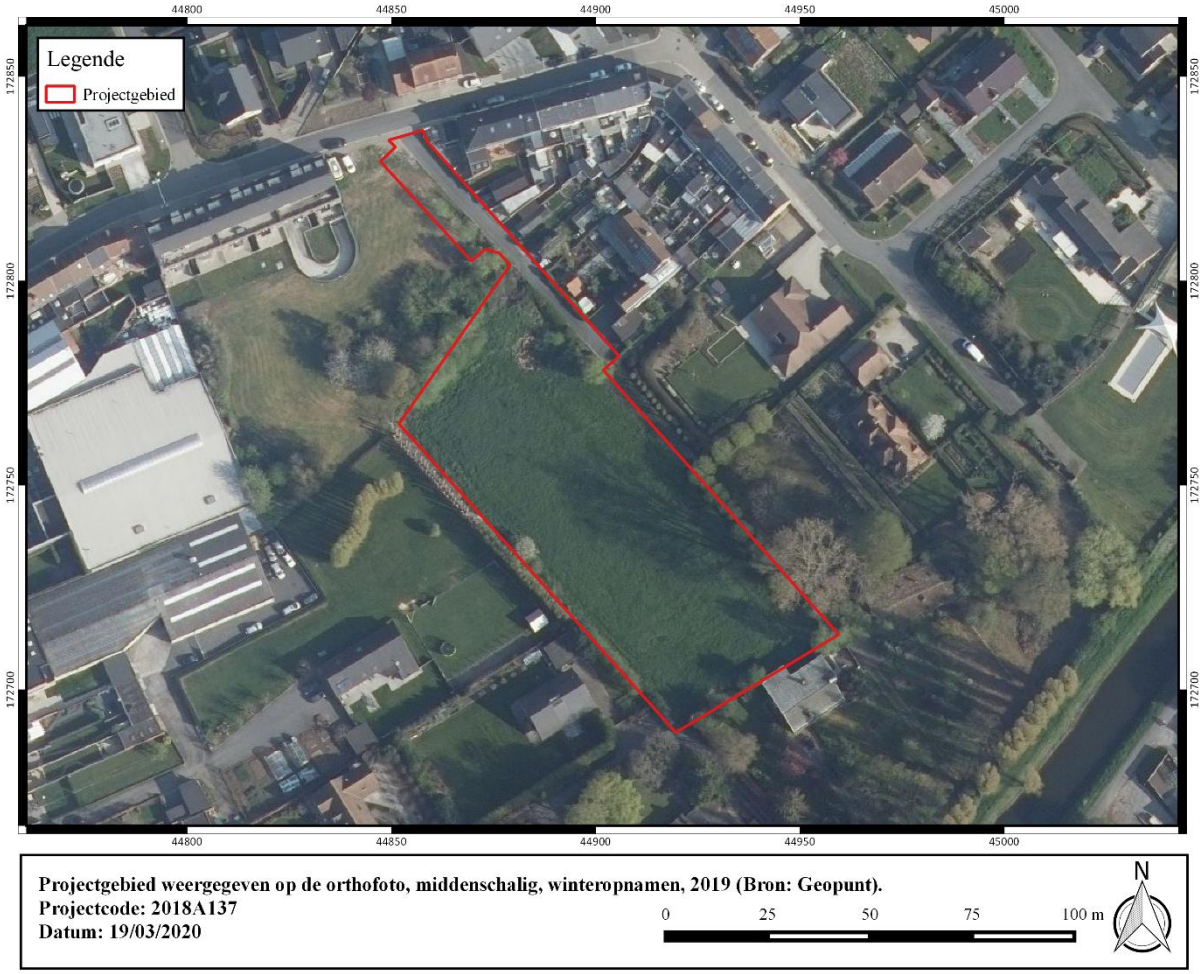
1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

In het verleden is wel reeds een bekrachtigde archeologienota opgemaakt met ID 7096. Deze archeologienota wordt opgemaakt omwille van een wijziging in de geplande werken. Deze wijziging heeft geen impact op het archeologisch advies.

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 5712 m².

Het onderzoeksterrein bestaat quasi integraal uit grasland. Verspreid over het terrein is vegetatie waarneembaar in de vorm van boomgroei. Centraal binnen het onderzoeksterrein situeert zich tevens een poel met een oppervlakte van ca. 120 m². In het noordelijk deel van het plangebied is een wegenis aangelegd met een totaal verhard oppervlak van ca. 340 m².

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de inrichting van drie parkvilla's voor in totaal 26 entiteiten in de Velodroomstraat, ter hoogte van huisnummer 18, te Ieper. Hierdoor blijft het groene karakter van het binnengebied behouden. 9 entiteiten zullen een grondgeboden karakter hebben met een private toegang en private tuin en terras op het gelijkvloers.

De ontsluiting van het gebied gebeurt via de bestaande toegangsweg die met 4 m verbreed wordt, als erfstraat in te richten, en die als fiets- en wandelpad doorloopt op het te realiseren terrein waarbij een langzaam verkeersverbinding de link kan vormen met de verder gelegen ontsluitingsweg in de Haiglaan en eventueel ook met de Komense Vaart. De verbreding wordt aangelegd met ingewassen betonklinker. Hiervoor wordt een bodemingreep van ca. 0,50 m gerekend.

In aansluiting met de Velodroomstraat wordt in overleg met Stad Ieper een zone met 13 parkeerplaatsen ingericht over een oppervlakte van ca. 153 m². De plaatsen zullen uit grasdallen bestaan. Deze vangt het parkeren voor de bezoekers op (5) en is ook in ruimer opzicht voor de buurt rond de Velodroomstraat bedoeld (8). Voor deze parking wordt een uitgraving voorzien van 0,50 m onder het maaiveld. Voor alle bijkomende verharding wordt eveneens een bodemingreep van 0,50 m voorzien. De oppervlakte van de verharding komt op een totaal van ca. 1132 m².

Binnen het plangebied wordt een openbare groenzone van ca. 1331 m² voorzien. Ter hoogte van de poel, die behouden blijft, zal hiervan 1006 m² aangelegd worden. Deze sluit aan bij een toekomstige ruimere groenzone die de stad Ieper wenst in te richten ten noorden en noordoosten van het terrein. In dit groen worden bestaande structurerende houtkanten, natuurlijke voorzieningen voor het opvangen van regenwater zoals de bestaande poel en recreatieve mogelijkheden geïntegreerd. Rond de poel, die voorzien zal zijn van een groene buffer als bescherming, is een afsluiting in kastanjelatten gepland. In het westen van het plangebied wordt een bijkomende groenzone van ca. 325 m² voorzien. Er dienen geen bestaande bomen te worden gerooid.

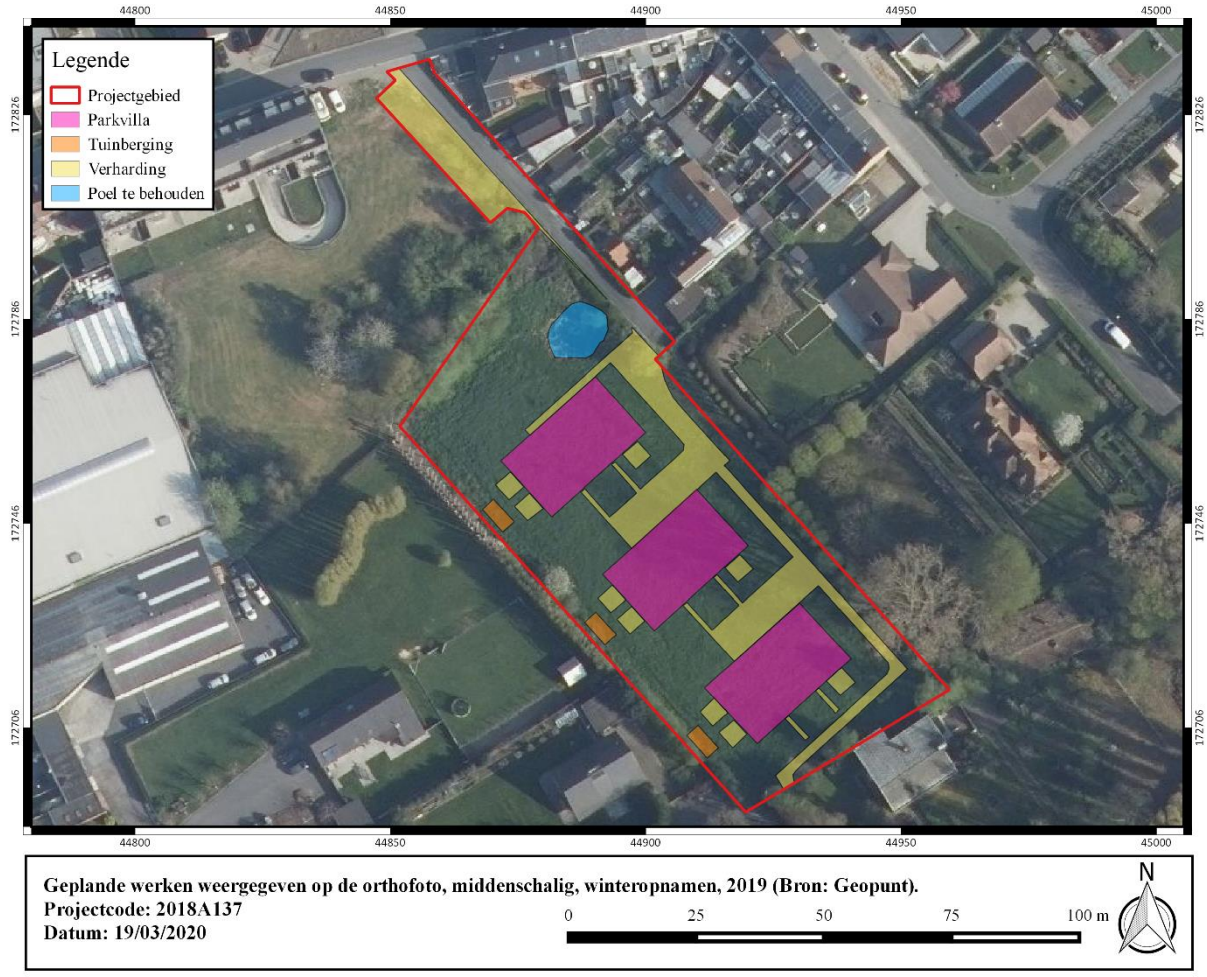
Voor de inplanting van de drie parkvilla's, over een totale oppervlakte van ca. 1113 m², wordt het natuurlijke reliëf gevolgd. De onderlinge tussenafstand bedraagt steeds 15 m. De villa's bestaan allen uit twee volwaardige bouwlagen en een teruggetrokken derde bouwlaag onder plat dak. Het vloerpas komt overeen met het niveau van de centrale zone van het terrein dat bestaat uit een horizontaal plateau. Dat plateau ligt 1.50 m hoger dan de poel maar 3.00 m lager dan de Velodroomstraat en de Maarschalk Haiglaan. De dichtste woning (buur aan de westzijde van ons terrein aan de Haiglaan) ligt ruim 2.10 m hoger dan de vloerpas parkvilla's. De woningen grenzend aan de oostzijde van ons terrein (Velodroomstraat) liggen ruim 3.00 m hoger. Door dit natuurlijke niveau aan te houden liggen de parkvilla's ingebed in het terrein.

De 9 grondgebonden entiteiten waarvan er zich telkens 3 op het gelijkvloers per parkvilla situeren, omvatten elk 3 slaapkamers. Deze gelijkvloerse woningen zijn bestemd voor gezinnen met kinderen. Parkvilla A omvat 2 entiteiten met 2 slaapkamers, 2 entiteiten met 1 slaapkamer en 1 entiteit met 3 slaapkamers. Parkvilla B en C bestaan elk uit 3 entiteiten met 2 slaapkamers en 3 entiteiten met 1 slaapkamer. In totaal voorziet de opdrachtgever 26 eenheden.

Deze gelijkvloerse woningen hebben elk een ruime private tuin met bijhorende tuinberging van ca. 9 m². Bovendien is elke private tuin voorzien van een regenwaterput en infiltratieput. Dit heeft meteen een antwoord aan de waterhuishoudingsproblematiek. Het overtollige regenwater kan dus net zoals bij gewone woningen gebufferd en gebruikt worden vooraleer het overgaat

op het gescheiden stelsel van riolering. De tuinen van de gelijkvloerse woningen worden gescheiden met een gemengde streekeigen haagstructuur. De individuele tuinen en de lage haagstructuur sluiten naadloos aan met het openbaar groen en versterken elkaar. De riolering kan aangesloten worden op de bestaande DWA die vanaf de Maarschalk Haiglaan van oost naar west over het terrein loopt en doorloopt richting vaart waar deze aansluit met de waterzuivering en vervolgens overloopt in de vaart Komen-Ieper. De overloop van het regenwater, dat zoveel mogelijk op eigen terrein gehouden wordt, wordt aangesloten op een pompput die overgaat op de RWA-leiding in de Velodroomstraat. Na onderzoek is vastgesteld dat de poel en het water in de lagere zone van ons terrein op eigen terrein infiltreert en op geen enkele wijze aangesloten is op de riolering. De parkvilla's worden gefundeerd door middel van sleuffunderingen en een vloerplaat, voor de verharding dient met een bodemingreep rekening gehouden te worden van ca. 50 cm-mv.

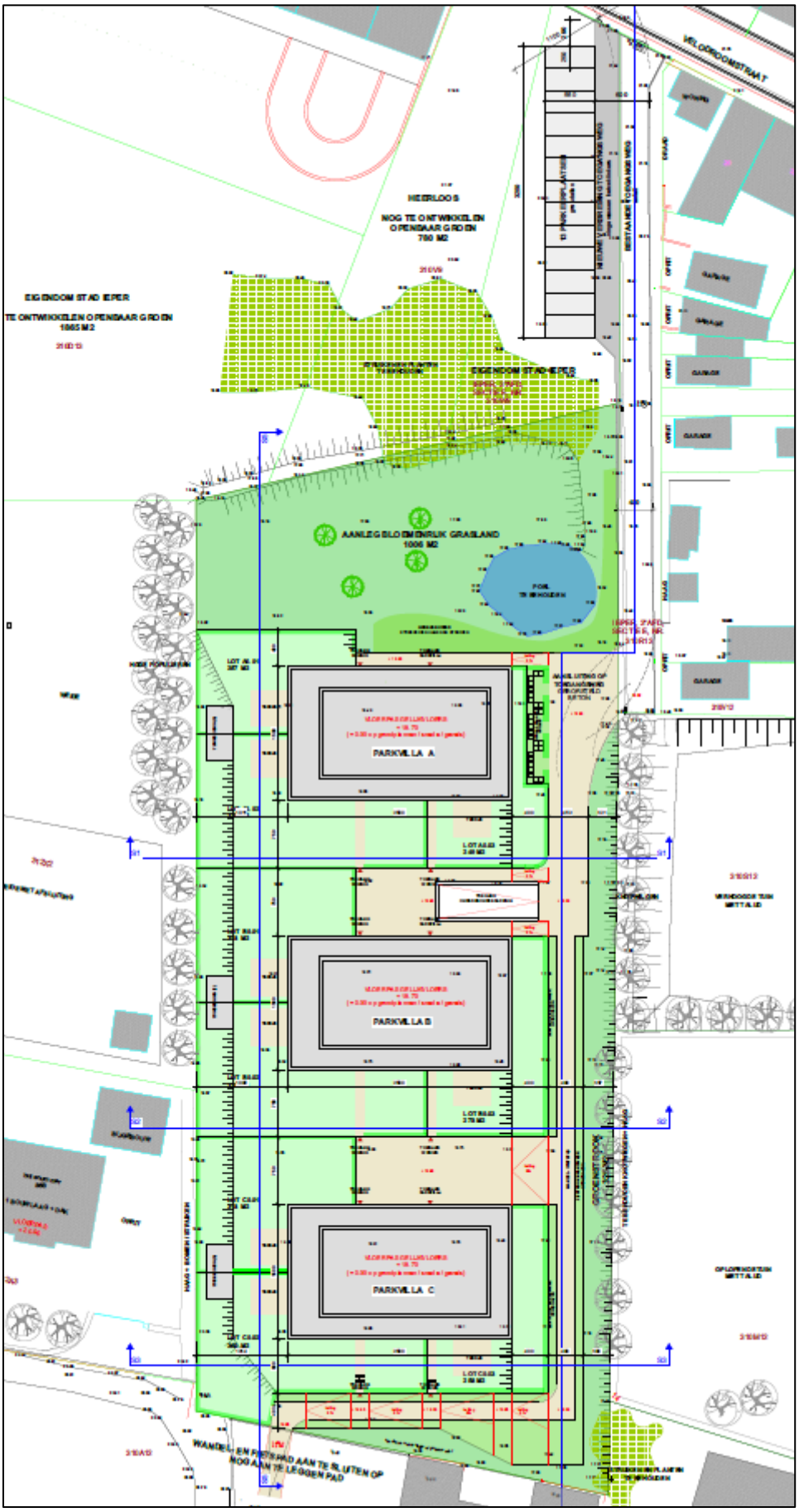
Om het groen kader te maximaliseren is het wenselijk de parkeerplaatsen ondergronds te voorzien. Over een oppervlakte van ca. 1873 m² is deze ondergrondse parkeergarage met 44 parkeerplaatsen voorzien: 9 parkeerplaatsen, waarvan 3 voorbehouden plaatsen; 28 garages met berging, waarvan 7 dubbele garages en 21 enkele garages. Daarnaast zijn drie gemeenschappelijke fietsenstallingen voor in totaal 77 fietsen, en 10 private bergingen gepland. De maximale diepte van de ondergrondse kelder, inclusief fundering, is berekend op ca. 4 m. De in- en uitrit van de ondergrondse garage wordt voorzien tussen parkvilla A en B.

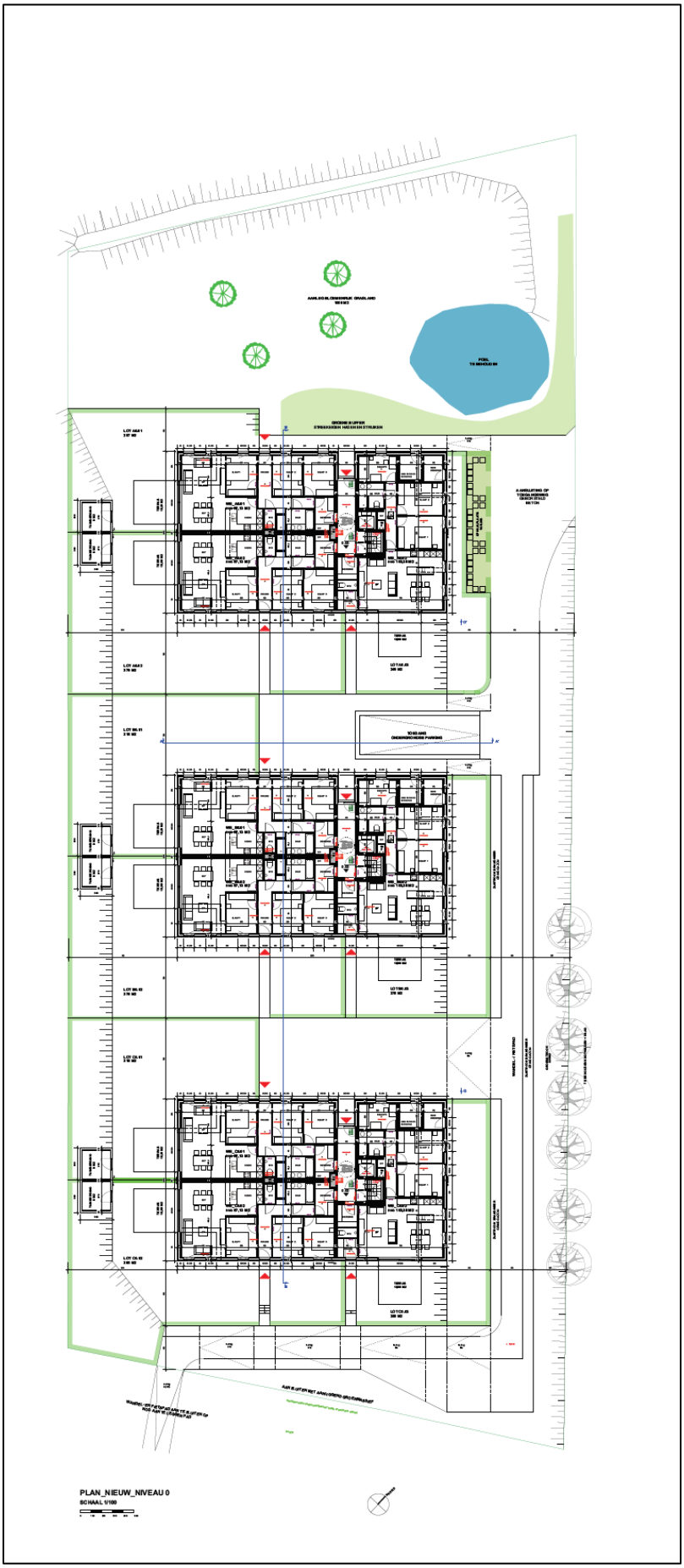
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

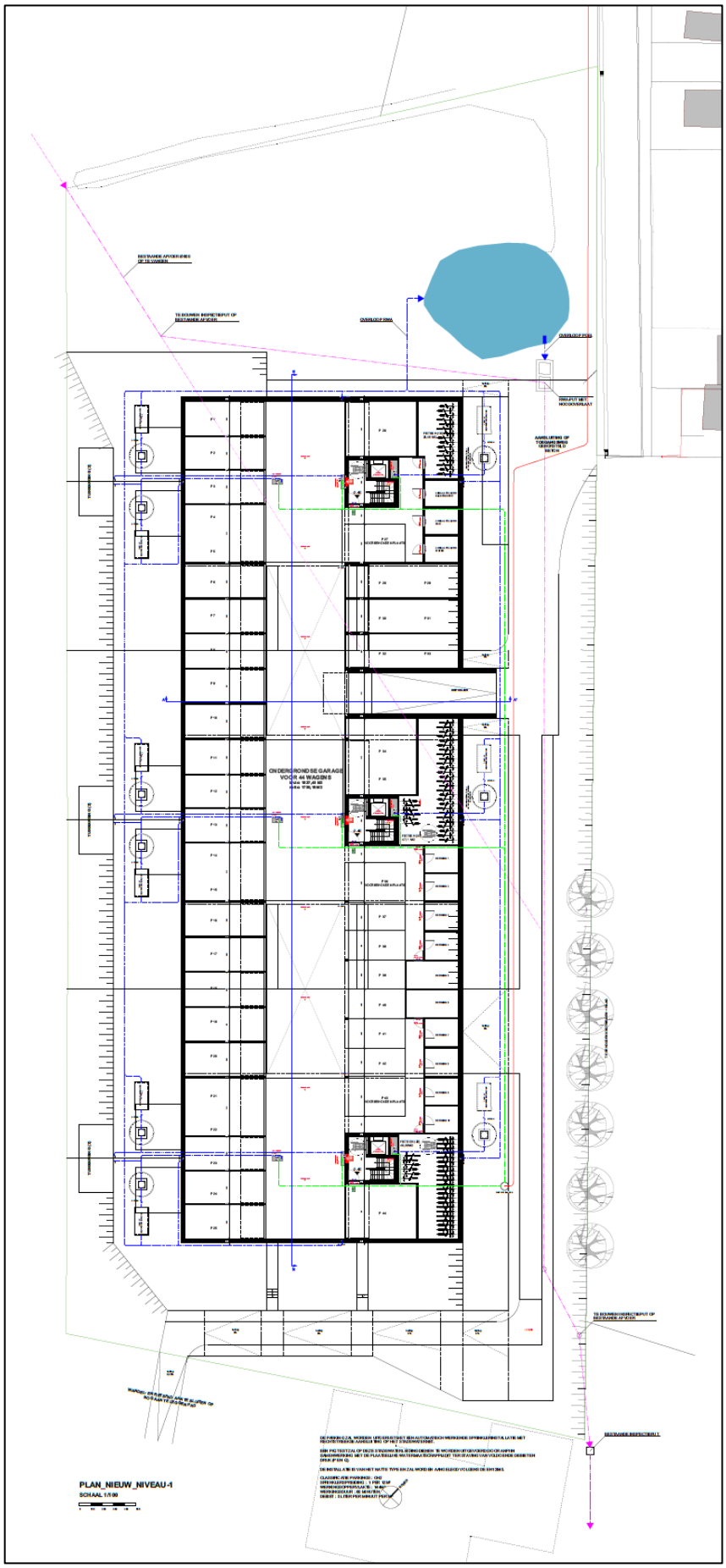
Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

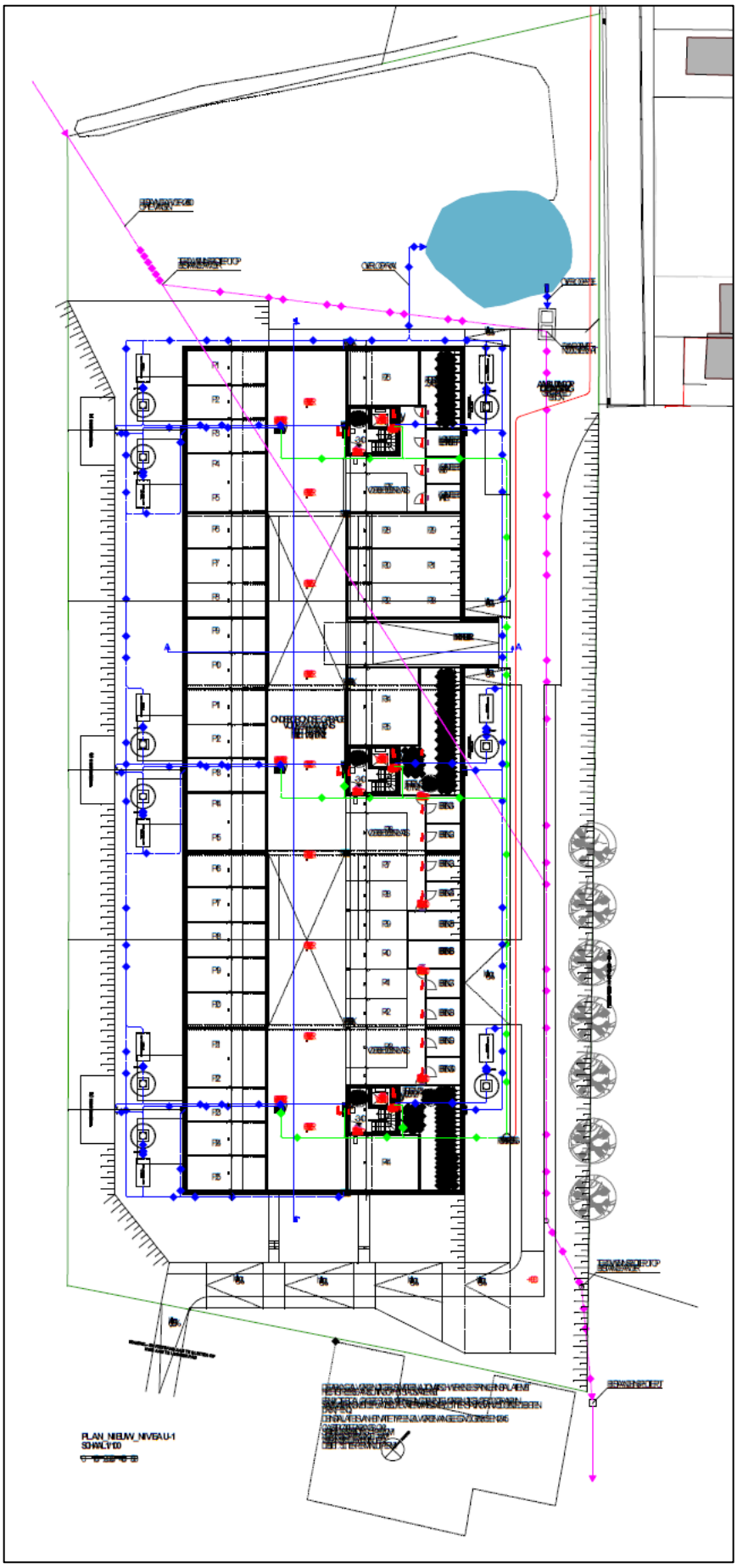
Figuur 7: Ontworpen toestand (Bron: opdrachtgever).

Figuur 8: Grondplan gelijkvloers (Bron: opdrachtgever).

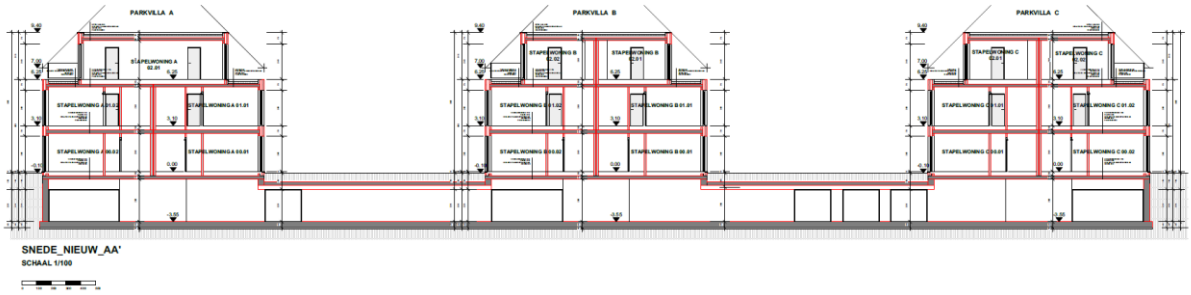
Figuur 9: Grondplan ondergrondse garage (Bron: opdrachtgever).

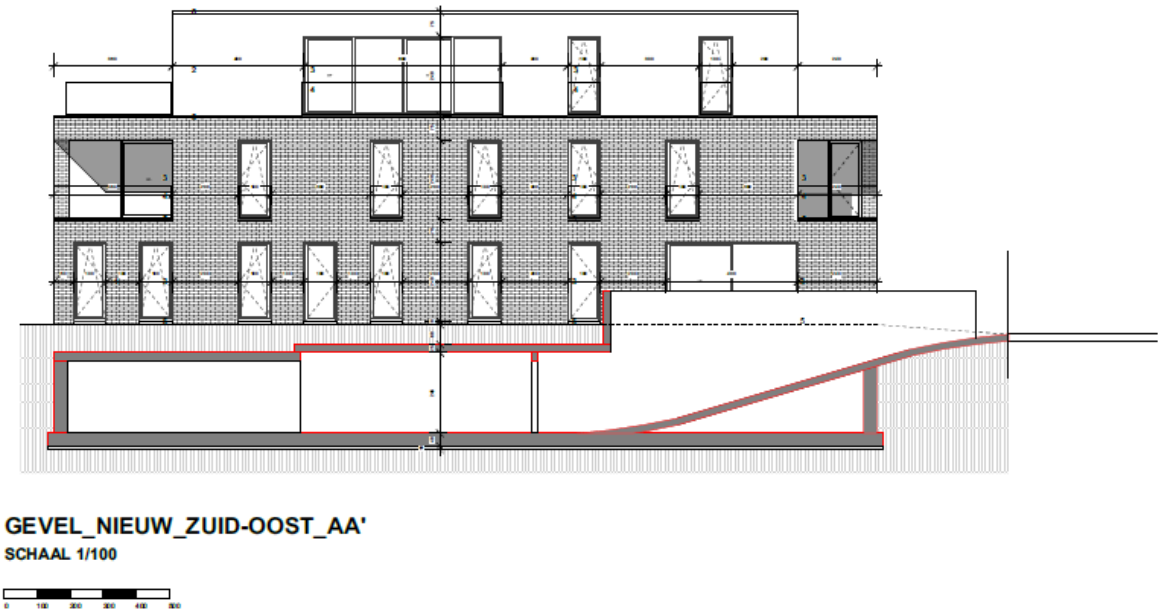
Figuur 10: Rioleringsstelsel (Bron: opdrachtgever).

Figuur 11: Terreinprofielen (Bron: opdrachtgever).

Figuur 12: Doorsnede parkvilla's met ondergrondse parking (Bron: opdrachtgever).

Figuur 13: Doorsnede in- en uitrit ondergrondse parking (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	***Informatie***
Landschappelijke situering	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Type 3: fluviatiele afzetting/eolische afzetting
Bodemtypes	OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	17,5 – 19 m TAW
Hydrografie	IJzerbekken (deelbekken: Ieper-Ambacht) Waterlopen: Kanaal van Ieper naar Komen

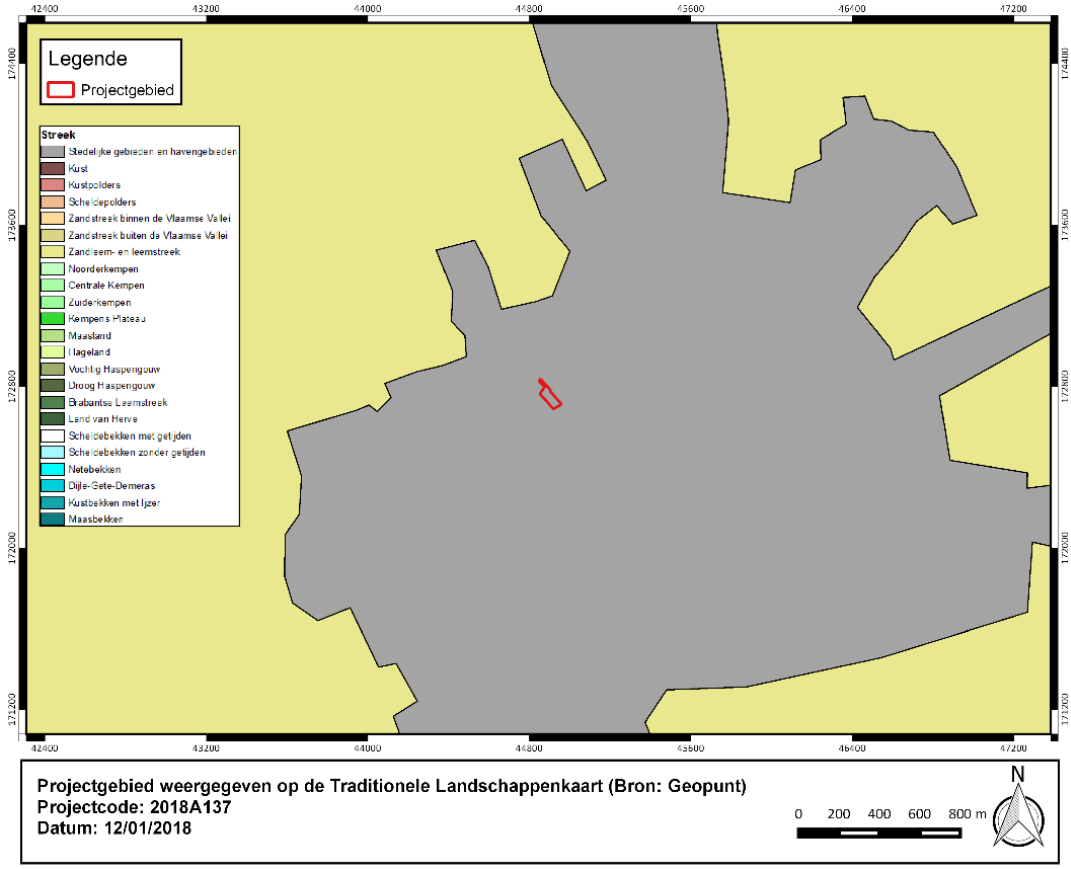
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen binnen stedelijke gebieden en havengebieden.

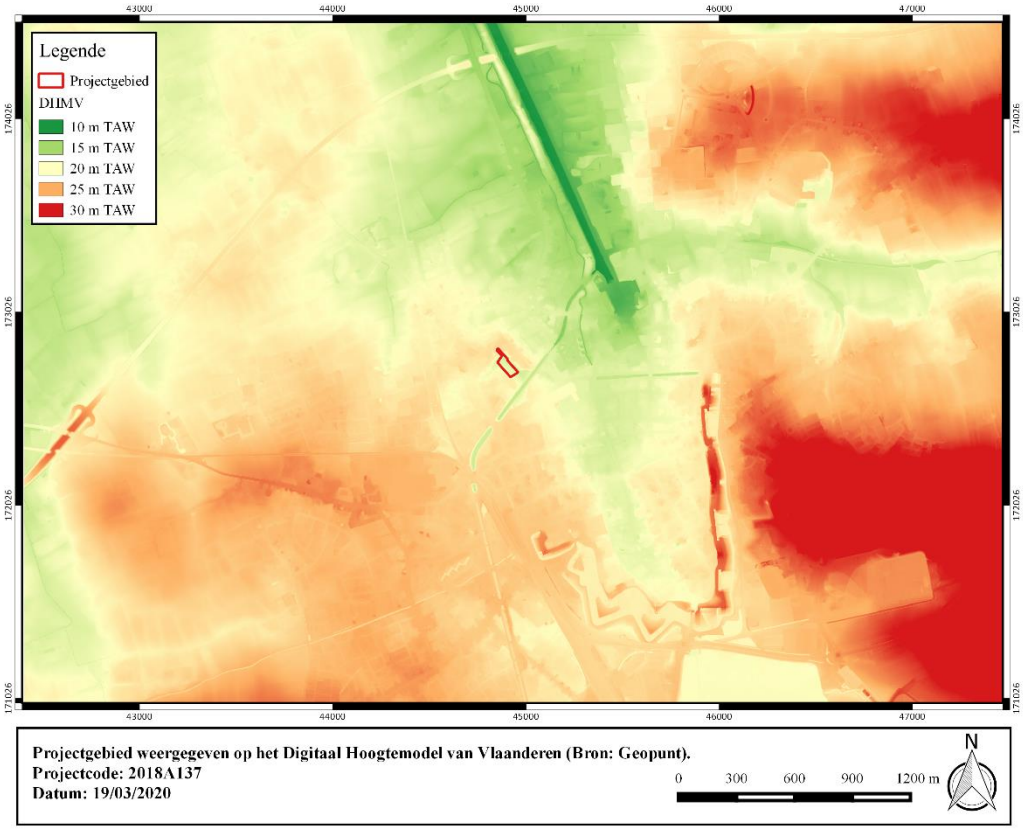
Ieper is gelegen aan de voet van de West-Vlaamse heuvels. Deze heuvelrij van de Vidaigneberg, Rodeberg, Scherpenberg en Monteberg-Kemmelberg vormt de natuurlijke waterscheidingslijn tussen het IJzerbekken in het noorden en het Leiebekken in het zuiden. Het landschap ten noorden van deze heuvelrij wordt gekenmerkt door steile hellingen met zuidwest-noordoost georiënteerde beekvalleien en een overgangszone naar het laagland van Poperinge en Ieper. Het plangebied is gelegen in de brede vallei van de Ieperlee, in een oude alluviale vlakte met naar het oosten toe enkele heuvels met een top hoger dan 40 m TAW. De afwatering in de omgeving van het plangebied gebeurt in essentie vanaf voornoemde heuvelrug richting de IJzer in het noorden. Ten noorden van de stadskern is duidelijk de vallei van de Bellewaerdebeek waar te nemen.

Op het microreliëf is te zien dat het plangebied zeer duidelijk afhelt in noordoostelijke richting. Het westelijk deel van het plangebied situeert zich op een hoogte van ca. 19 m TAW, het oostelijk deel op een hoogte van ca. 17.5 m TAW. Het volledige plangebied is opmerkelijk lager gelegen dan het omliggende terrein. Dit hoogteverloop is een zeer duidelijk bewaard restant van de oorspronkelijke stadversterking. Het plangebied was oorspronkelijk gelegen op een glacis dat afliep in noordoostelijke richting (zie verder).

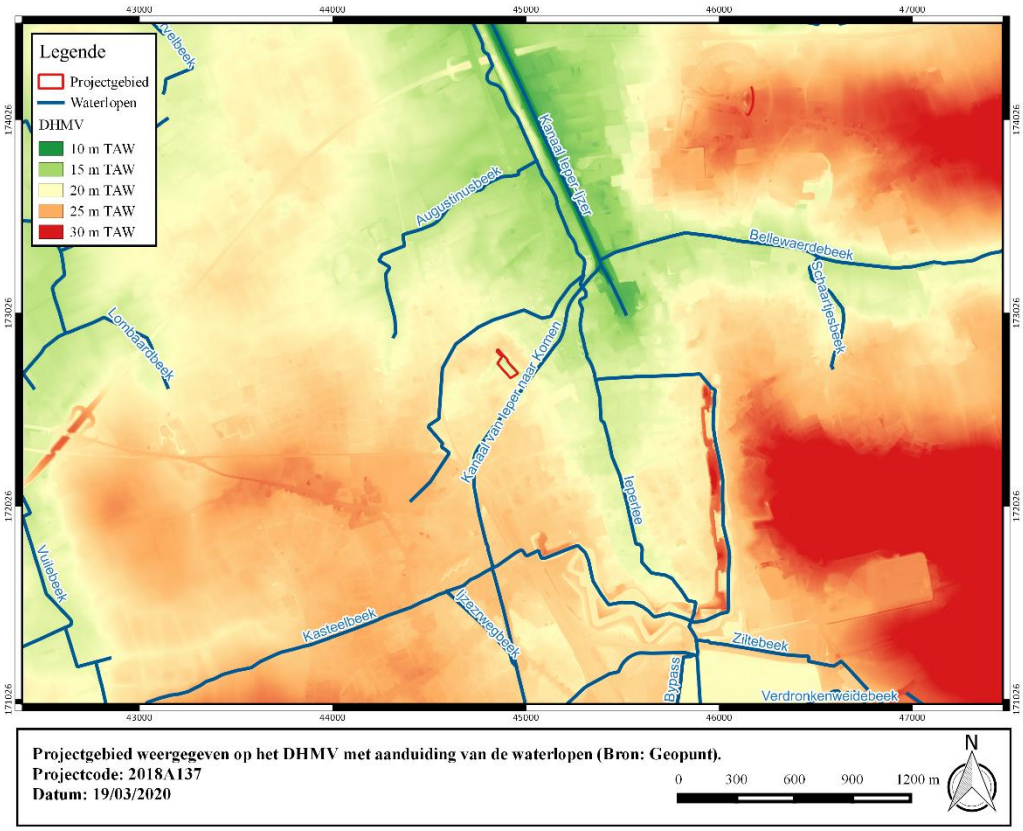
Hydrografisch gezien is het plangebied gelegen in het IJzerbekken (deelbekken: Ieper-Ambacht).

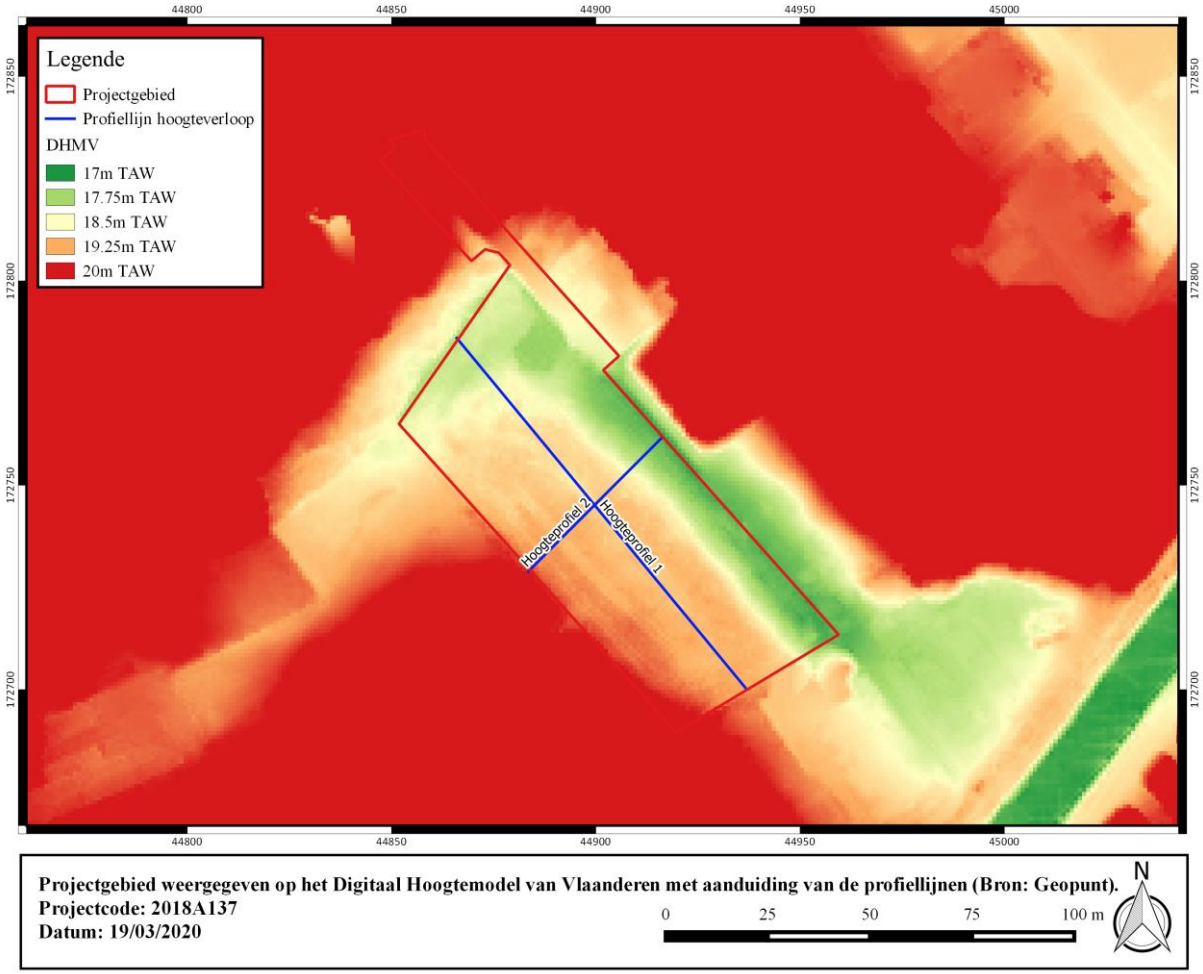
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

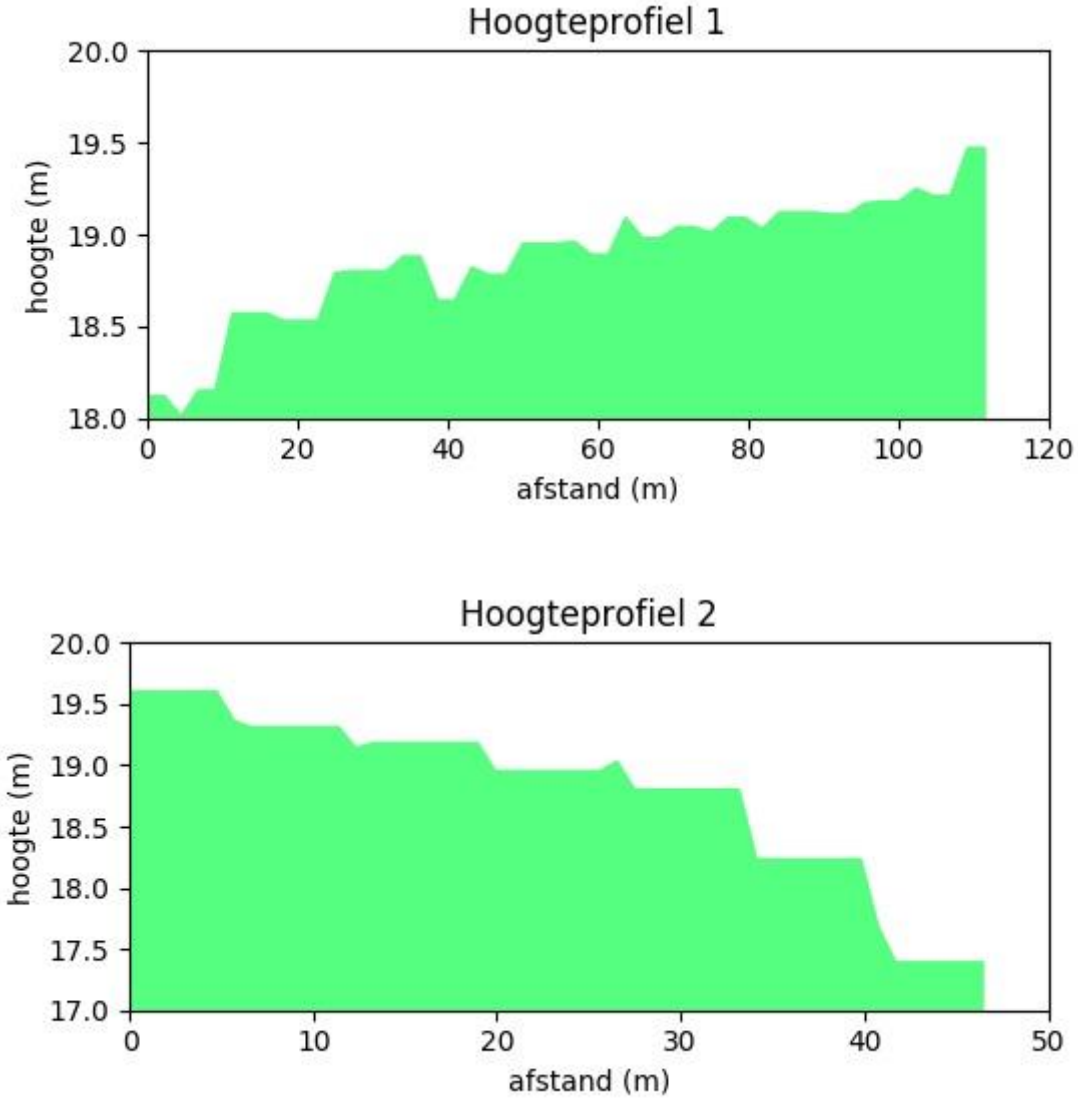
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de profiellijnen (Bron: Geopunt).

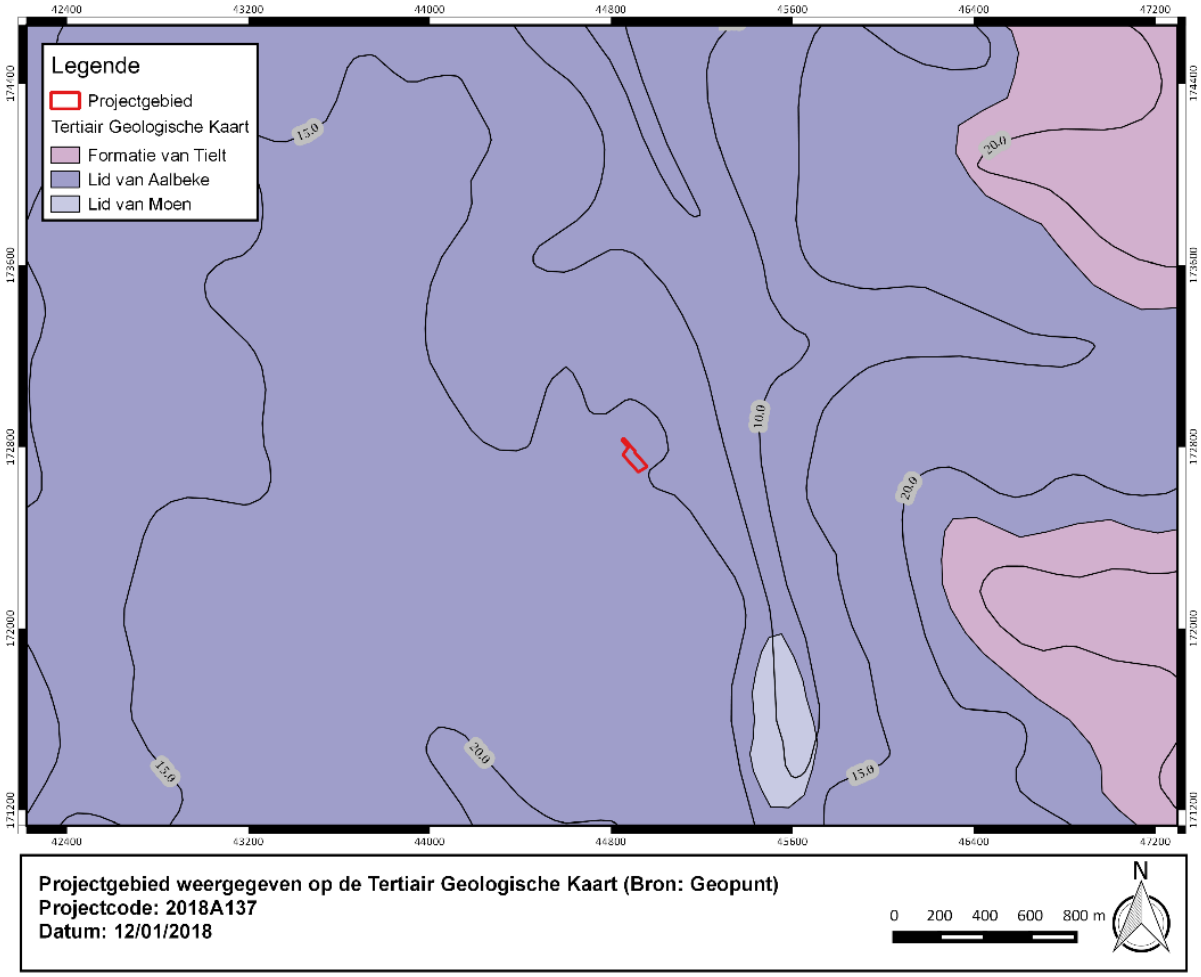

Figuur 18: Profiellijnen hoogteverloop (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Aalbeke** (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

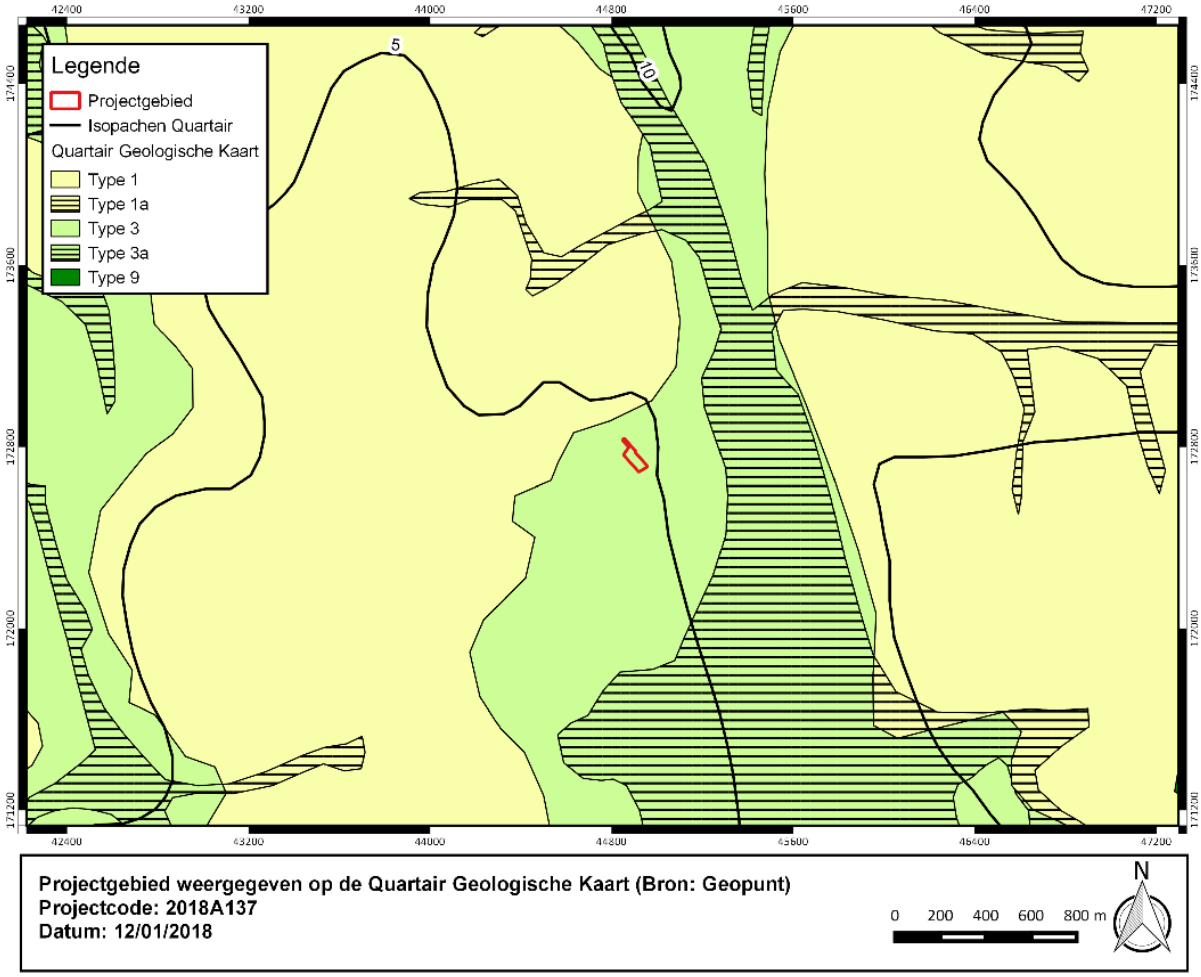
Het **Lid van Aalbeke** is een fijnsiltige homogene klei, afgezet in een rustig open-shelf milieu. Het manifesteert zich vaak als een grijze plastische klei die soms fossielen, zandsteenconcreties en laagjes grijs zand bevat. Deze klei wordt uitgebaat voor vervaardiging van bakstenen, dakpannen en siertegels.

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

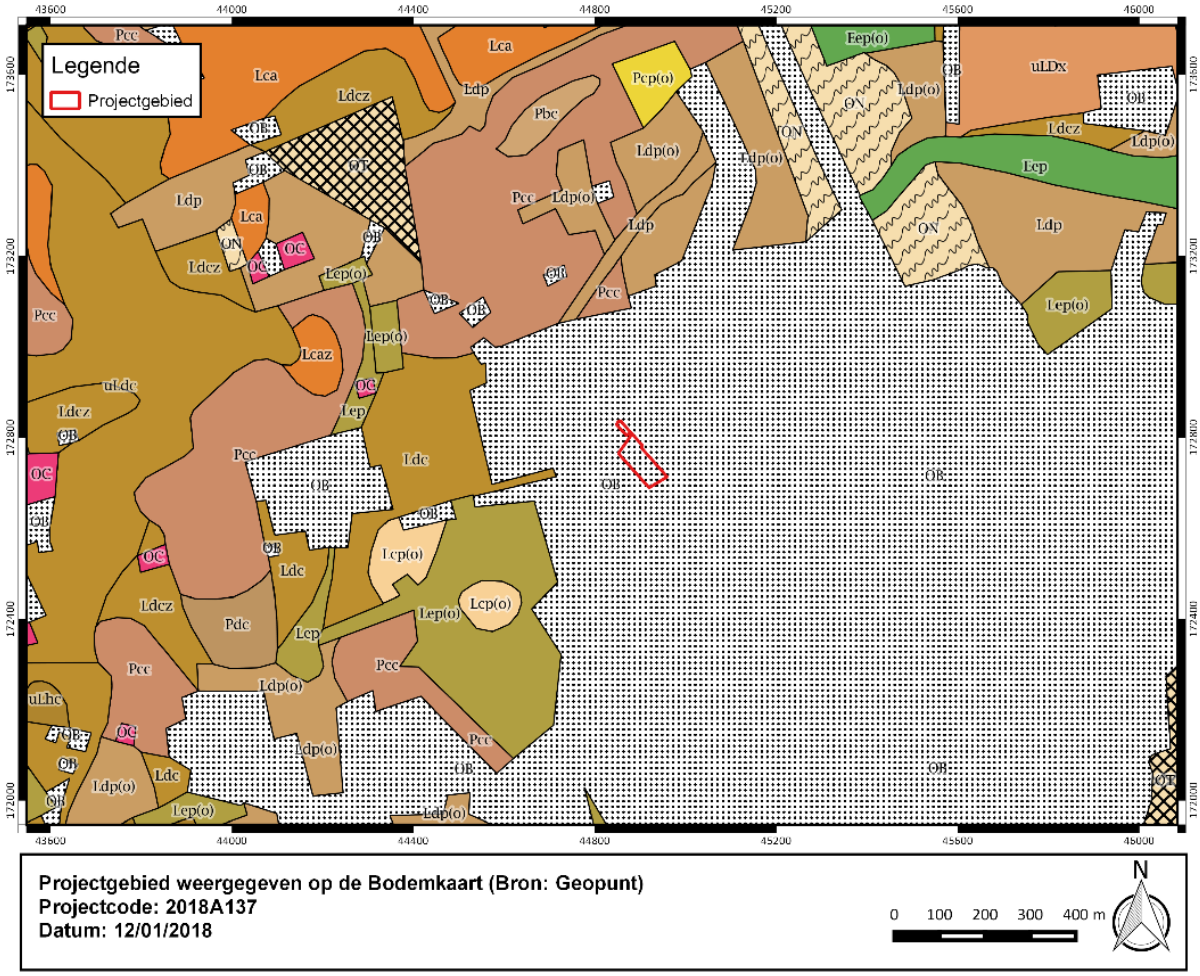

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodemvormingsprocessen

Binnen de contour van het plangebied kan één bodemtype geconstateerd worden.

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Op het terrein zijn geen archeologische waarden gekend. In de directe en ruime omgeving van het plangebied zijn wel enkele archeologische waarden vastgesteld. De Centraal Archeologische Inventaris wijst met verschillende cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht op een grotendeels ruraal karakter van de omgeving na het opgeven van de 'Uyterste Veste'.

Bij verschillende onderzoeken in de omgeving van het plangebied zijn sporen aangetroffen van de Ieperse stadsversterking. Bij een controle van werken in 2002 ten zuidwesten van het plangebied is een verdedigingslinie uit de 17e eeuw gelokaliseerd bestaande uit een minstens 50 meter lange bakstenen muur, die aan stadzijde door een dichte rij van steunberen verstevigd is en een bruggenhoofd die onderdeel uitmaakt van het hoornwerk van Elverdinge. Ook bij een controle van werken precies ten noorden van het plangebied zijn resten van het Hoornwerk van Elverdinge gelokaliseerd.

Ca. 700 meter ten noordoosten van het onderzoeksterrein werd in 2013 naar aanleiding van werkzaamheden een mechanische prospectie uitgevoerd door Ruben Willaert BVBA. Tijdens dit onderzoek, d.m.v. twee proefsleuven en een microtopografische opmeting werden de restanten van een vestingsmuur en twee baksteenoven aangetroffen. Deze werden in deze fase van het onderzoek gekoppeld aan de 17de-eeuwse stadsversterking. Daarna volgde een opgraving van het terrein o.l.v. De Gryse Janiek. Op basis van een koolstofdatering uitgevoerd op vegetatieresten uit het organisch pakket dat stratigrafisch net onder het zandleempakket voorkwam, kon uitgesloten worden dat er oudere middeleeuwse sporen op een dieper niveau zou kunnen voorkomen dan het steriele zandleempakket dat op verschillende locaties bij de aanleg van diepere profielen was aangetroffen. De vegetatieresten konden worden gedateerd in de periode 5840-5640 voor Christus. Of het middeleeuws niveau afwezig is of eerder niet bewaard, kon niet worden achterhaald. In totaal werden 4 muren aangetroffen, die met zekerheid als vestingsmuren te interpreteren zijn. Twee muren situeren zich in de zuidelijke zone, nabij het huidige onderzoeksterrein. (muur 1 en 4)

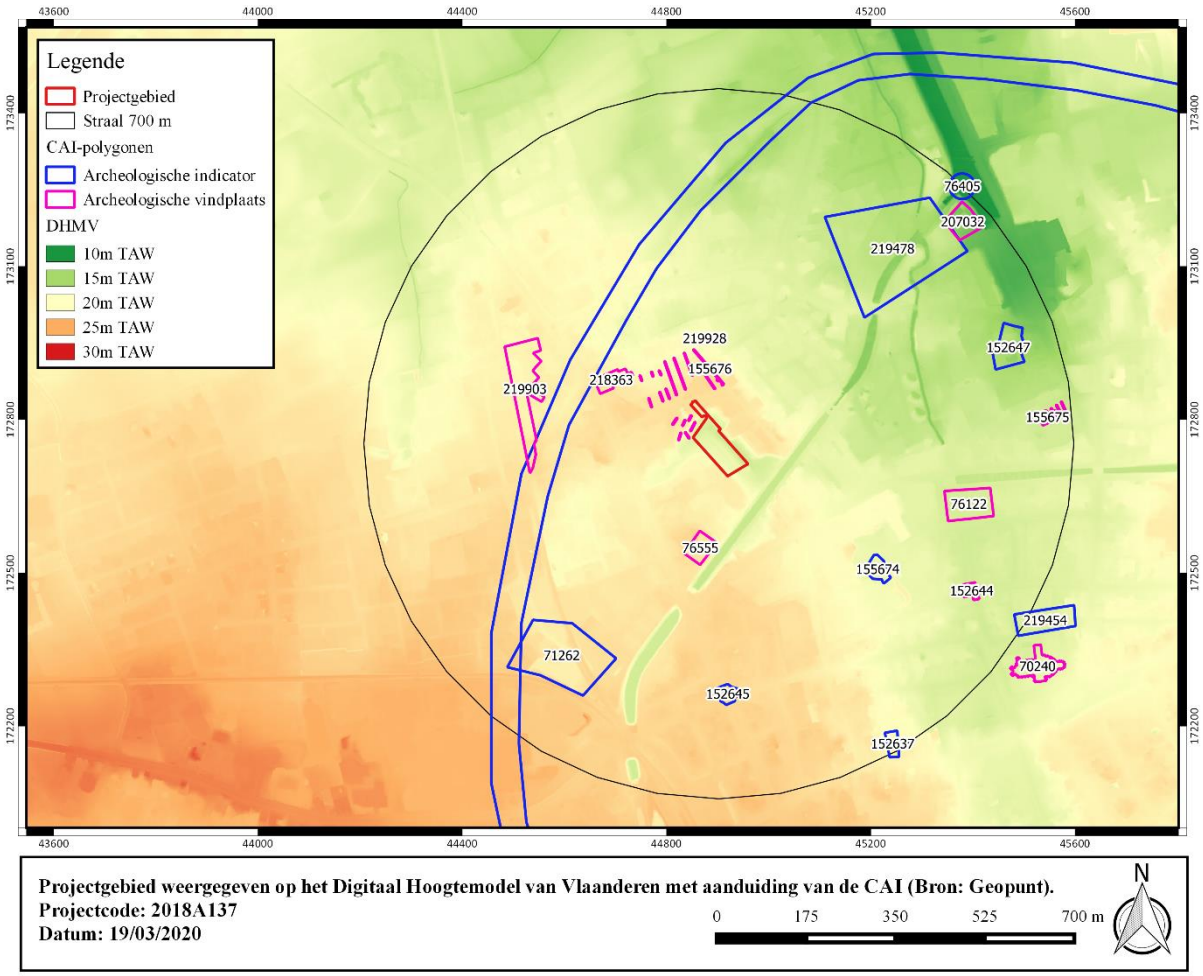
Muur 1 en 2 behoorden allicht tot de 17de-eeuwse Vaubanversterking. Muur 1 maakt in dit geval deel uit van het noordelijk front van het bastion rond de Neerstad. Muur 2 zou in dit verband te interpreteren zijn als de zuidelijk muur van een demi-lune, opgericht in 1680. Vermoedelijk werden tevens de oostelijke en westelijke hoek van de demi-lune aangesneden. Tussen Muur 1 en Muur 2 werd een brede vestingsgracht aangesneden, die in verbinding stond met het Ieperlee-kanaal.

Muur 3 en 4 vertonen eveneens een gelijkaardige bouw, en zijn allicht in eenzelfde fase te dateren. Deze muren hebben een jongere datering dan 1 en 2. Het is niet duidelijk of deze muren tot de Hollandse of de Oostenrijkse fase behoren. Het voorkomen van een parement in gele polderbaksteen lijkt in de richting van de Hollandse fase te wijzen. Indien deze muren effectief tot de Hollandse fase behoren zijn deze mogelijk in verband te brengen met de nieuwe lunette, die in het begin van de 19de eeuw ter hoogte van de opgraafzone werd opgericht. Muur 4 maakt in dit opzicht deel uit van de constructie die in verbinding stond met de Waterpoort.

In het noordelijk deel konden tevens twee uitzonderlijk goed bewaarde veldovens worden gelokaliseerd. Het aantal WO I-sporen was relatief beperkt. Op basis van WO I-luchtfoto's kan afgeleid worden dat er ter hoogte van de oostelijke grens wel degelijk loopgraven voorkwamen.

Deze vertoonden een hoge borstwering wat impliceert dat de loopgraven mogelijk niet diep ingegraven waren en bijgevolg weinig tot geen archeologische sporen nalieten. [3]

Archeologische vondsten ten zuiden van het plangebied zijn voornamelijk in relatie te brengen met wonen en werken in de middeleeuwse stad.

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70240	Opgraving (1973); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kerk Late middeleeuwen: vlakgraf - Graf van graaf Robrecht van Bethune (gestorven in 1322) Bron: Devliegher, L. 1974: Graf van graaf Robrecht van Bethune, Archeologie 1974.1, 53-54.
76122	Opgraving (1988); NK: 15 meter

[3] DE GRYSE, J. & BONCQUET, T. 2014. pp.96-101.

	Late middeleeuwen: sluis - sluisconstructie waardoor het Ieperleed de stad verliet, opgebouwd uit zandsteen en baksteen – kleine aanlegkade - onderdeel (oostelijke hoek) van de Vauban-versterking (doorgang in een bastion van de nieuwe vestingsmuur opgenomen) de muurkern bestaat uit rode baksteen, de binnenzijde van de hoek was als een kazemat ingericht Bron: Termote, J. 1990: Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper in 1988-1989, in Westvlaamse Archaeologica, 6, 3.
76555	Controle van werken (2002); NK: 250 meter 17de eeuw: verdedigingslinie - minstens 50m lange bakstenen muur, die aan de stadszijde door een dichte rij van steunberen verstevigd wordt en een bruggenhoofd. Onderdeel van het hoornwerk van Elverdinge. Bron: Dewilde, M. en F. Wyffels 2002: Vauban in Ieper en Menen, in Archaeologia Mediaevalis, 14-15-16/03/2002, p. 55-56.
155675	Opgraving (2006); NK: 150 meter Late middeleeuwen: hoek van een gracht van het hoornwerk (doorsnijdt andere laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse sporen) - beschoeide gracht van een mestkuil - artisanale zone? (terrein is zwaar geremanieerd: grachten, greppels, grote en kleine kuilen, stortpakketten, brandsporen) veel lakenloodjes gevonden 17de eeuw: eerste gebouwsporen (huis van 7,3m op minstens 15,6m) – noordelijk weg ligt parallel aan het huis een gekasseide weg van 8m breed – riolering Onbepaald: menselijk skelet - ten zuiden van het huis: hoefijzervormige oven en een klein bijgebouwtje Bron: Dewilde, M. & Wyffels, F. 2007: Vauban in Ieper (W.Vl.), Archaeologia Mediaevalis 30, 56-58.
155676	Controle van werken (2006); NK: toponiem Nieuwe tijd: gracht - resten van de grachten van het hoornwerk van Elverdinge Bron: Dewilde, M. & Wyffels, F. 2007: Vauban in Ieper (W.Vl.), Archaeologia Mediaevalis 30, 56-58
207032	Mechanische prospectie (2013) Opgraving (2014); NK: 15 meter 17de eeuw: zware NO-ZW georiënteerde bakstenen muur, onderdeel van de 17e eeuwse stadsversterkingen. Op sommige plaatsen geheel of gedeeltelijk uitgebroken. - baksteenovens, vermoedelijk te relateren aan de aanleg van de Vaubanversterkingen - 2 muren, opgetrokken in baksteen en krijthoudende kalksteen, wellicht deel uitmakend van de Vaubanversterking. 19de eeuw: muren, vloeren, mogelijk eveneens een beerput in sleuf 1. In sleuf 2 een kelderruimte.

	Nieuwe tijd: Muren 3 en 4, met zekerheid jonger van muren 1 en 2. Opgetrokken in gele polderbaksteen - muursegment, jonger dan de Vaubanversterking. Nieuwste tijd: 2 ovens voor baksteenproductie. Onbepaald: grote kuil of gracht, zonder diagnostisch materaal. Wel het oudste spoor aangetroffen op de opgraving gezien de stratigrafie. Bron: Boncquet T. 2013: Archeologisch vooronderzoek Westkaai (Ieper), Ruben Willaert rapport 56, Sijsele. & De Gryse J., Boncquet T. 2014: Vestingmuren en baksteenovens langs de Westkaai (Ieper), Ruben Willaert rapport 67, Sijsele.
218363	Mechanische prospectie (2017); NK: 15 m Late middeleeuwen: gracht met aardewerk, ophogingslagen. Nieuwste tijd: afvalkuilen. Bron: Apers T., Gallo M. 2017: NOTA Ieper Haiglaan 16. (prov. WEST-VLAANDEREN). Verslag van resultaten. Proefputtenonderzoek. Rapport Monument Vandekerckhove, Ingelmunster.
219903	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 m Late middeleeuwen: de 14de-eeuwse Uterste Veste werd tijdens het onderzoek aangesneden. De vestingsgracht liep parallel met en deels onder de Augustijnenstraat. Nieuwe tijd: binnen het onderzoeksgebied werden ook een aantal kleinere postmiddeleeuwse grachten aangetroffen. Deze werden geïnterpreteerd als perceelsgreppels. Bron: Verdegem, S, 2017: Archeologisch vooronderzoek , Ieper, Augustijnenstraat, Rapport 96, Ruben Willaert bvba

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

71262	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht Bron: Devliegher, L. 1974: Graf van graaf Robrecht van Bethune, Archeologie 1974.1, 53-54.
152644	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: stadspoort

	Bron: Mus, O. 1998: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400 In: Dewilde, M., Ervynck, A. & Wielemans, A. (eds.), Ypres and the medieval cloth industry in Flanders, 43-56.
152647	Indicator cartografie; NK: 250 meter Late middeleeuwen: begijnhof
152645	Historisch onderzoek; NK: 150 m Late middeleeuwen: stadspoort. Bron: Mus, O. 1998: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400 In: Dewilde, M., Ervynck, A. & Wielemans, A. (eds.), Ypres and the medieval cloth industry in Flanders, 43-56.
219454	Indicator cartografie; NK: 15 m Nieuwe tijd: openbare gebouwen. Bron: Van Denhaute, T., 2018: De Sint-Maartenskern te Ieper: van grafelijk domein tot religieus centrum. Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van het Sint-Maartensplein te Ieper (prov. West-Vlaanderen), ABO archeologische rapporten 703, Gent.
219478	Indicator cartografie; NK: 15 m 17de eeuw: drie halfmaanvormige verdedigingswerken die deel uit maken van de buitenste verdedigingsgordel rond de stad Ieper. Twee van deze structuren zijn de restanten van de vroegere bastions van de Vauban stadsomwalling.

Toevalsvondst

76405	Toevalsvondst; NK: 250 meter Midden-Romeinse tijd: een duponius van Antoninus Pius (identificatie en datering door S. Scheers, Centrum numismatiek, K.U.Leuven.) Bron: Termote J. (1988) Ieper (W.-Vl.): romeinse munt, in: Archeologie 1988/2, p. 168.

Onbepaald

155674	Onbepaald (2006); Nieuwe tijd: bastion - resten van een bastion (twee parallelle muren met ertussen een aarden wal) en kazematten Bron: Dewilde, M. & Wyffels, F. 2007: Vauban in Ieper (W.Vl.), Archaeologia Mediaevalis 30, 56-58.
152637	Onbepaald; NK: 15 m

	Late middeleeuwen: kerk. Bron: Mus, O. 1998: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400 In: Dewilde, M., Ervynck, A. & Wielemans, A. (eds.), Ypres and the medieval cloth industry in Flanders, 43-56.
219928	Onbepaald; NK: 150 m Late middeleeuwen: defensieve gordel die bestond uit een gracht met aarden wal langs de binnenzijde. Boven op de aarden wal was wellicht een houten pallisade opgetrokken. Op de invalswegen werden poorten gebouwd. Het exacte verloop is niet gekend. Archeologisch werd de buitenste walling waargenomen bij het archeologisch onderzoek op de locatie van de Verdronken Weiden en in de Augustijnenstraat. De trogvormige gracht was ca. 18m breed en had een diepte tot 1,75m.

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

1.4.2.2.1 Historische achtergrond

In 1988-1989 voerde toenmalig stadsarcheoloog Johan Termote een systematisch historisch-geografisch en -topografisch onderzoek van de binnenstad Ieper uit. Gegevens uit historische, iconografische, bouwhistorische en geofysische onderzoeken werden samengebracht en aangevuld met microtopografische gegevens en boorgegevens. Dit onderzoek leverde heel wat nieuwe gegevens op m.b.t. de ruimtelijke ontwikkeling van de binnenstad.

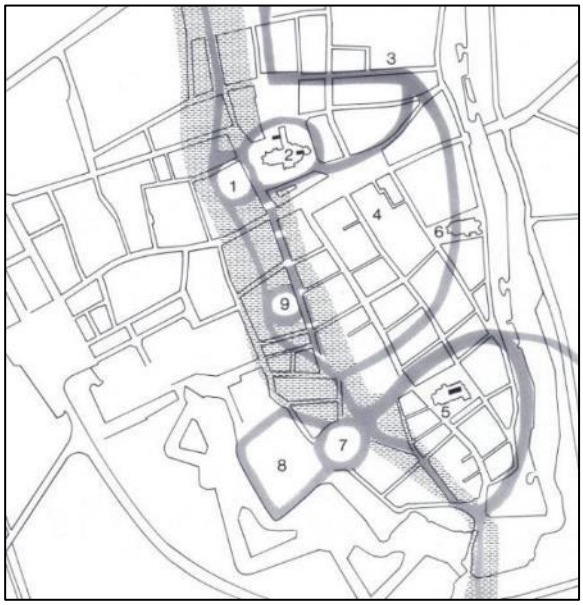

Figuur 23: Microtopografische kaart met aanduiding van het alluvium, het projectgebied situeert zich buiten de contour van de kaart (Termote, 1990, fig.2).

De stad Ieper ontstond op de rechteroever van de rivier de Iepere, die ontspringt op de Lindenhoek ten zuiden van de Kemmelberg[4]. De vallei waarin de Iepere stroomde was aanvankelijk vrij nauw, maar ter hoogte van het Zaalhofplein en de huidige markt werd de vallei breder. [5] Aan oostzijde van deze vallei kwam een vlakke zandleemrug voor; vermoedelijk moet de vroegste bewoning hier gesitueerd worden.

De oudste vermelding van de *Villa Yprensis* gaat terug tot 1066, maar er zijn aanwijzingen dat de nederzetting teruggaat op een Karolingische *fiscus*[6]. De kern van de *villa*, de *curtis*, lag in de bocht van de Iepere, nabij de kruising van de Elverdingestraat en de Lange- en Korte Meersstraat. De lokalisatie van de gracht rond de *curtis* en het aanpalende neerhof kon aan de hand van boringen vrij nauwkeurig bepaald worden. Vermoedelijk gaat de grafelijke motte, ten noorden van de markt, terug tot deze *curtis*.

[4] CORNILLIE 1950, 19.
[5] TERMOTE 1990, 68.
[6] TERMOTE 1990, 68.

1. *Curtis*: centrum van de bedrijvigheid van de *villa*
2. Neerhof met de Sint-Maartenskerk
3. Sceuvelgracht
4. Semi-circulair domein, omgeven door een gracht
5. Semi-circulaire *portus* rond de Sint-Pieterskerk
6. Sint-Jacobskerk
7. Het Zaalhof
8. Neerhof van het Zaalhof
9. Grafelijke motte

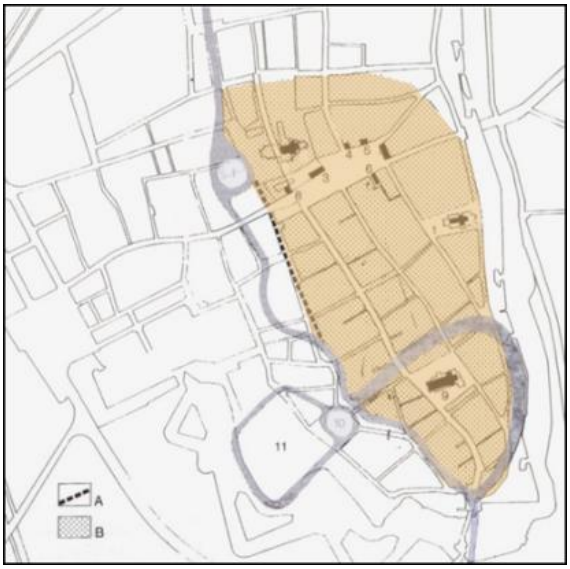
Figuur 24: Ieper tijdens de 11e en 12e eeuw (MUS, 1998, fig. 2). Het plangebied situeert zich ten noorden van deze uitsnede, allicht ten oosten van de oorspronkelijke stroombedding van de Ieperlee.

In de tweede helft van de 11de eeuw bestaan twee duidelijke kernen: de grafelijke *villa* met als kern de motteversterking en de Sint-Maartenskerk en daarnaast de *portus* (handelsnederzetting) gesitueerd rond de Sint-Pieterskerk. De handelsnederzetting ontwikkelde zich in de loop van de 10de eeuw en is reeds in 1127 verdedigd door een gracht. O. Mus beschrijft de interne structuur van de *portus*, waarvan de oppervlakte ca. 7 ha bedroeg[7]. De handelsnederzetting was toegankelijk via 2 poorten: de Noordpoort (in de Rijselstraat ter hoogte van de Kliniek der Zwartzusters) en de Zuidpoort (in de Rijselstraat nabij de Beurzestraat). Ten westen van de Sint-Pieterskerk liep ter hoogte van de huidige Rijselsestraat, op de rand van de hoge zandleemrug, een noord-zuidverbinding die de handelsnederzetting in 2 zones verdeelde. In het westen situeerden zich de commerciële en de bestuurlijke elementen. Het gaat om het marktplein en quasi recht tegenover de kerk de molen, de kraan en het vleeshuis. Nabij de Ieperlee stonden de pakhuizen met een aanlegplaats voor kleine schepen aan het einde van de Tegelstraat.

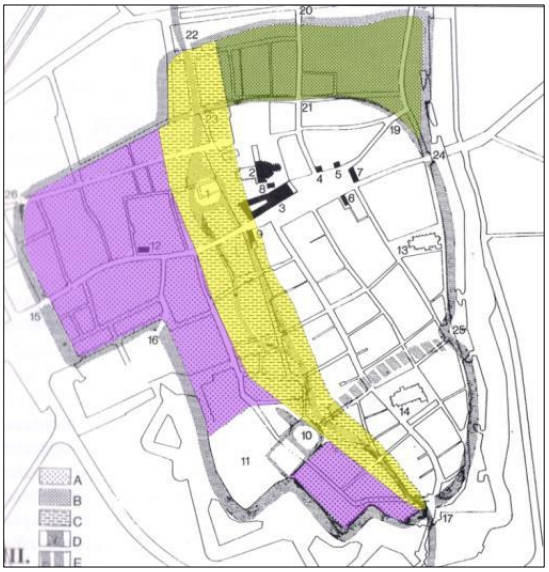
De opgave van de grafelijke versterking ten voordele van het nieuwe handelscentrum leidt tot een conflict, dat uiteindelijk in het nadeel van de Sint-Pieters *portus* beslecht wordt[8]. Aan de westzijde van de Iepere, in de onmiddellijke nabijheid van de Sint-Pieters *portus*, wordt een nieuwe grafelijke versterking opgericht. Deze vormt de kern van het latere Zaalhof.

Tussen 1128 en 1324 breidt de stad Ieper zich sterk uit: de grote bloei van de lakenindustrie leidde tot een grote bevolkingsgroei. In een eerste fase wordt de ruimte tussen de oorspronkelijke grafelijke versterking en de Sint-Pieters *portus* opgevuld, m.a.w. de terreinen ten oosten van de Iepere.[9] Belangrijkste assen zijn het Schipleet aangelegd in het eerste kwart van de 12de eeuw, de Rijselsestraat en de Meensestraat.

[7] MUS 2010, 27-30.
[8] TERMOTE 1990, 68.
[9] TERMOTE 1990, 68.

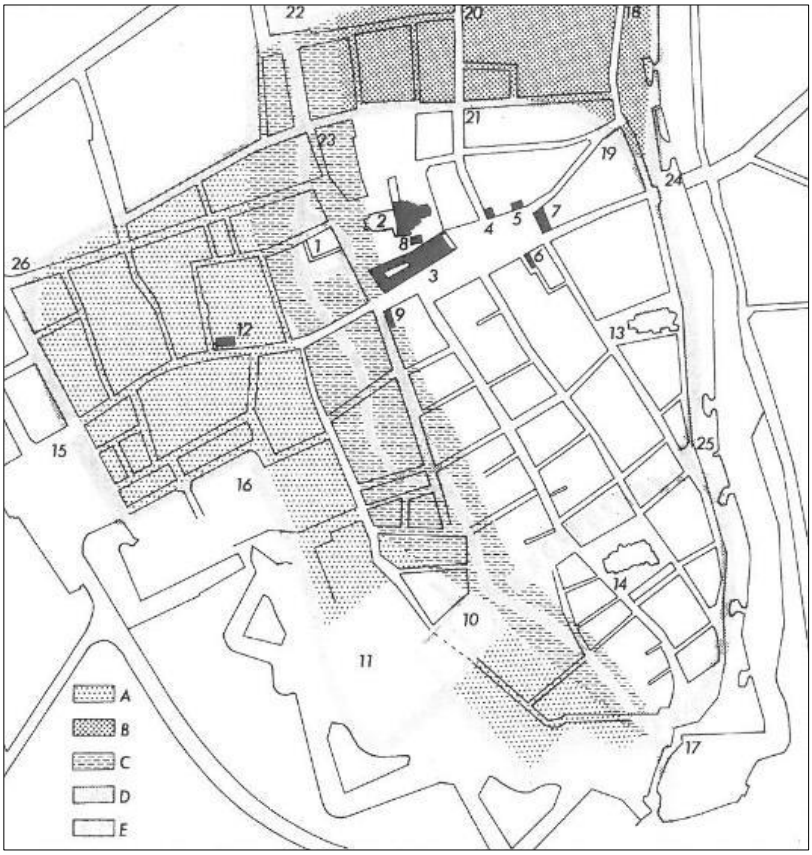
Figuur 17: Ieper tijdens het tweede kwart tot het einde van de 13de eeuw. Het projectgebied situeert zich ten noorden van deze kaartuitsnede (Termote, 1990, fig. 3-II)

Figuur 18: Ieper tijdens de 13e eeuw. Het projectgebied situeert zich ten noorden van deze kaartuitsnede (Termote, 1990, fig. 3-III)

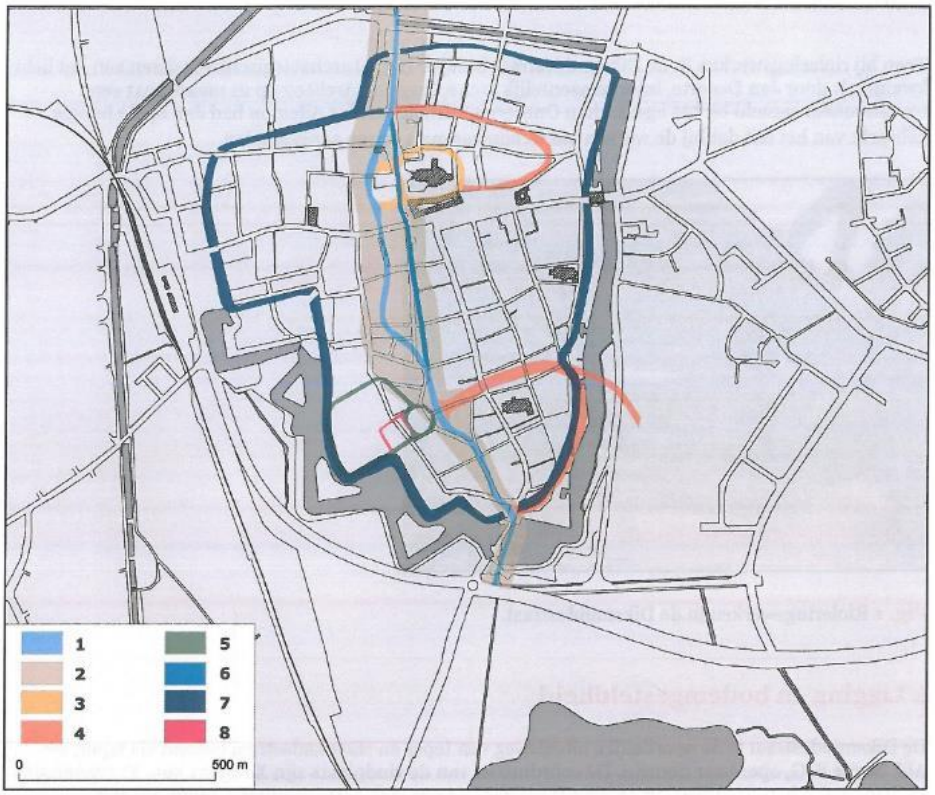
In het eerste kwart van de 13de eeuw worden ook de arealen ten westen van de Iepere verkaveld en geleidelijk ingenomen[10]. Het gaat om de terreinen ten noorden van de Boterstraat, ten noorden en ten zuiden van het Zaalhof (paars). In de eerste helft van de 13de eeuw wordt ook het alluvium van de Iepere bouwrijp gemaakt (geel). In de tweede helft van de 13de eeuw, vermoedelijk nog voor 1285, wordt ook het gebied ten noorden van de Surmont de Volsberghestraat en de H. Cartonstraat binnen de stadsverdediging opgenomen (groen)[11]. De verdediging bestond in deze fase uit aarden wallen; enkel de stadspoorten waren opgebouwd uit (bak)steen[12].

[10] TERMOTE 1990, 68.
[11] TERMOTE 1990, 68.
[12] TERMOTE 1992, 221-224.

Figuur 25: Ieper in de 13e eeuw (MUS, 2010, 41).

A. Stedelijk gebied, verkaveld en bewoond sinds het eerste kwart van de 13de eeuw
B. Stedelijk gebied, verkaveld en bewoond sinds het tweede kwart van de 13de eeuw
C. Bouwgrond gecreëerd door de ophoging van het terrein voor 1250
D. Grachten gegraven tussen 1214 en 1300
E. Opgehoogde grachten

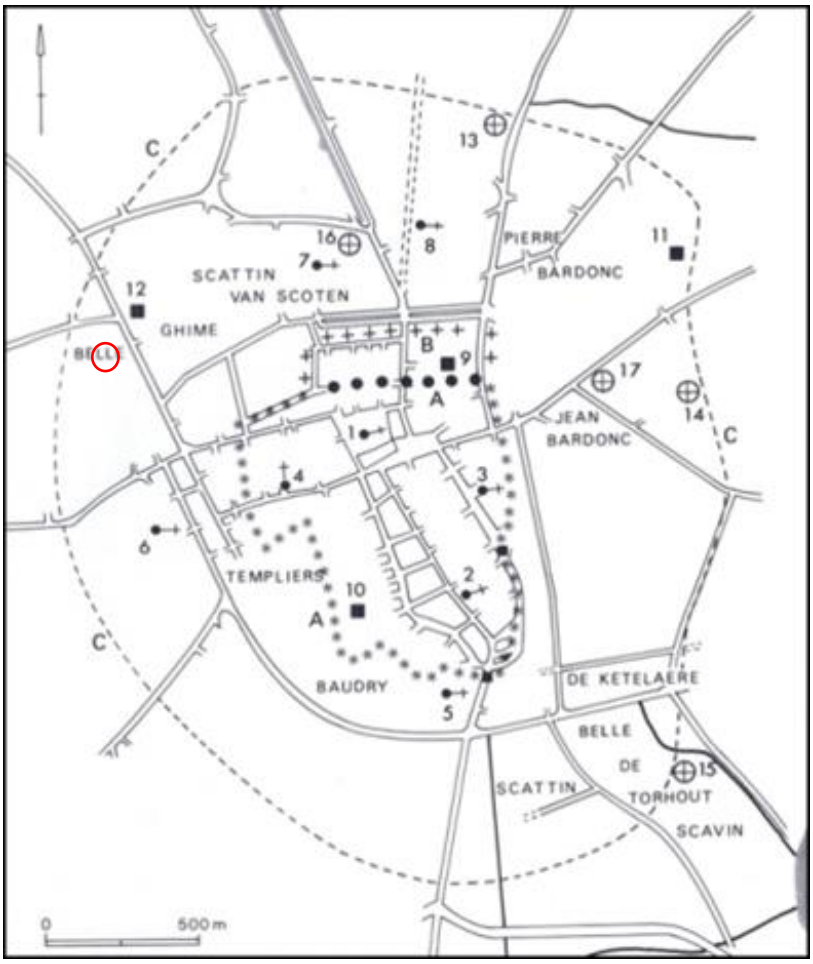

Figuur 26: De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw). Het plangebied situeert zich buiten de stadskern.

Ook M. Dewilde situeert het plangebied buiten de omwalling van de eerste helft van de 13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). In het rapport dat opgemaakt werd n.a.v. de registratie van de Diksmuidepoort beschrijft M. Dewilde dat bij de omwalling van de stad in de eerste helft van de 13de eeuw (vanaf 1214) een groter areaal werd ingenomen[13]. De noordelijke uitbreiding moet volgens hem niet als een aparte fase, beëindigd voor 1285, beschouwd worden, maar als een brede omwallingsbeweging (1214-1267).

Het onderzoeksterrein situeert zich op basis van bovenstaande reconstructiekaarten buiten de historische stadskern van Ieper.

[13] DEWILDE 2015.

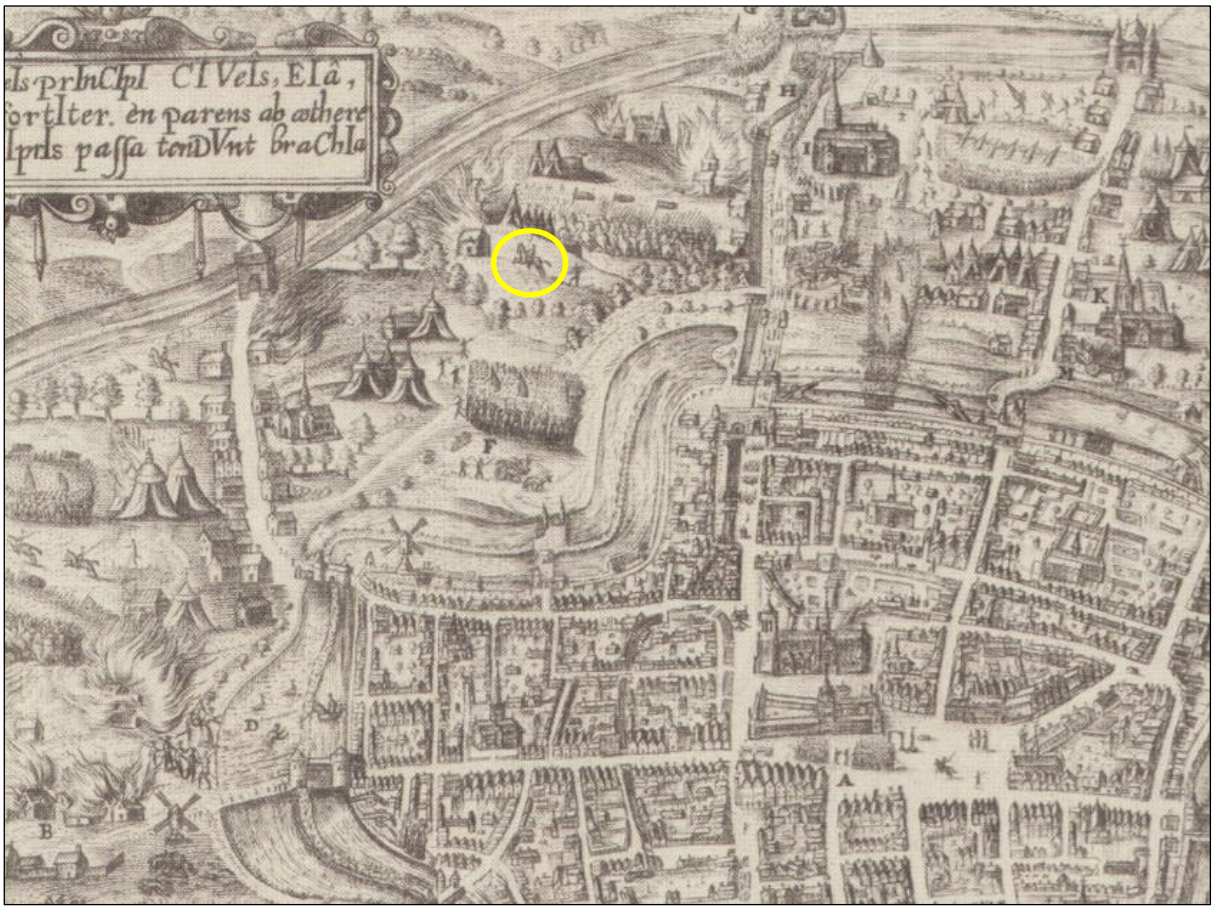
Figuur 27: Ieper en buitenwijken tijdens de 13e eeuw (MUS, 1998, figuur 4).

Het plangebied situeert zich voor 1383 ter hoogte van de zogenaamde buitenparochies van Ieper, meer bepaalde binnen de parochie *Scattin van Scoten*. Zoals gesteld had Ieper zich tegen het einde van de 12e eeuw ontpopt als dé textielhoofdstad van Vlaanderen. Ook gedurende de 13e eeuw bleef die economische groei zich manifesteren in stadsuitbreiding, maar vanaf het midden van de eeuw vooral buiten het keurslijf van de omwalling, want de binnenstad bleek volgebouwd. Hierop ontstonden de buitenwijken met nieuwe parochiekerken. Er is binnen het plangebied dus een zekere verwachting naar bewoningssporen uit de volle middeleeuwen.

In 1383 vond het beleg van Ieper plaats, die een culminatiepunt vormde in een voor Ieper zeer gewelddadige 14e eeuw. Deze belegering door de Engelsen en de Gentenaars (in het kader van de spanningen met Frankrijk) sloot een fase uit de Ieperse geschiedenis af. De schade aan de stad en de omgeving was enorm. De buitenwijken, die in 1303 nochtans met *uuterste vesten* waren omgeven, werden totaal verwoest. Omdat de heropbouw van deze wijken door de graaf van Vlaanderen, de Franse koning en het stedelijk patriciaat verboden werd, werden ca. 350 volders en ca. 800 wevers verplicht om zich binnen de stadsmuren te vestigen. Op die manier kon de productie van het laken efficiënter gecontroleerd worden en werd de productie van goedkoop laken onmogelijk gemaakt.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Op het plan van Guillaume Du Thielt is duidelijk te zien dat het plangebied zich ten noorden van de eerste stadsomwalling situeert. Deze oudste stadsgracht die dateert uit 1213-1214 werd gerealiseerd onder auspiciën van gravin Johanna van Constantinopel en Ferrand. Ze bestond uit een dubbele gracht met achterliggende aarden wal. Het terrein situeert zich binnen de zogenaamde buitenparochies van Ieper. Hoewel de kaart een indicatief karakter heeft is er gelet op deze ligging een verhoogde verwachting naar sporen van bewoning uit de volle middeleeuwen binnen de projectgrenzen. Bij het beleg van Ieper (1383) werden de buitenparochies met de grond gelijk gemaakt.

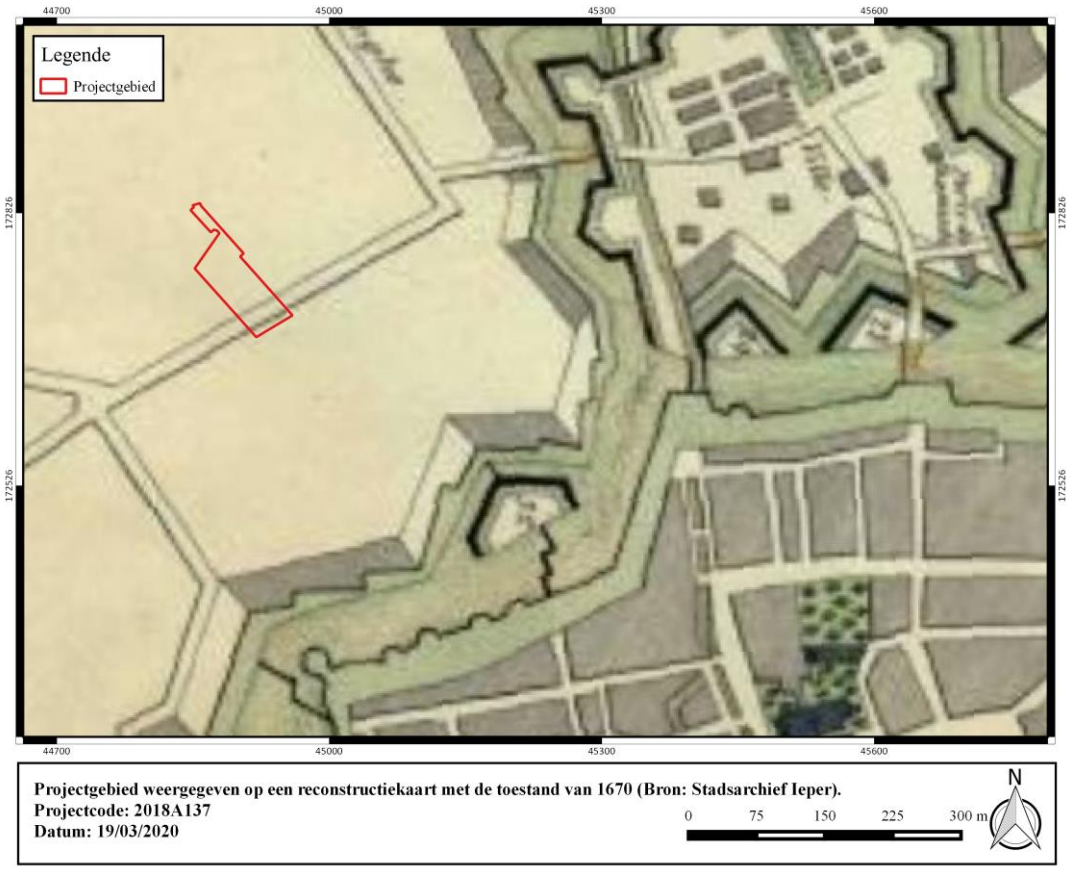
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op het plan van Guillaume Du Thielt, 1383 (Bron: Ieper à la carte).

De Spanjaarden bouwden in 1578 een groot aantal ravelijnen buiten de stadsmuren en anno 1670 was de vesting Ieper al aanzienlijk uitgebouwd. Het plangebied situeert zich buiten de Spaanse versterking.

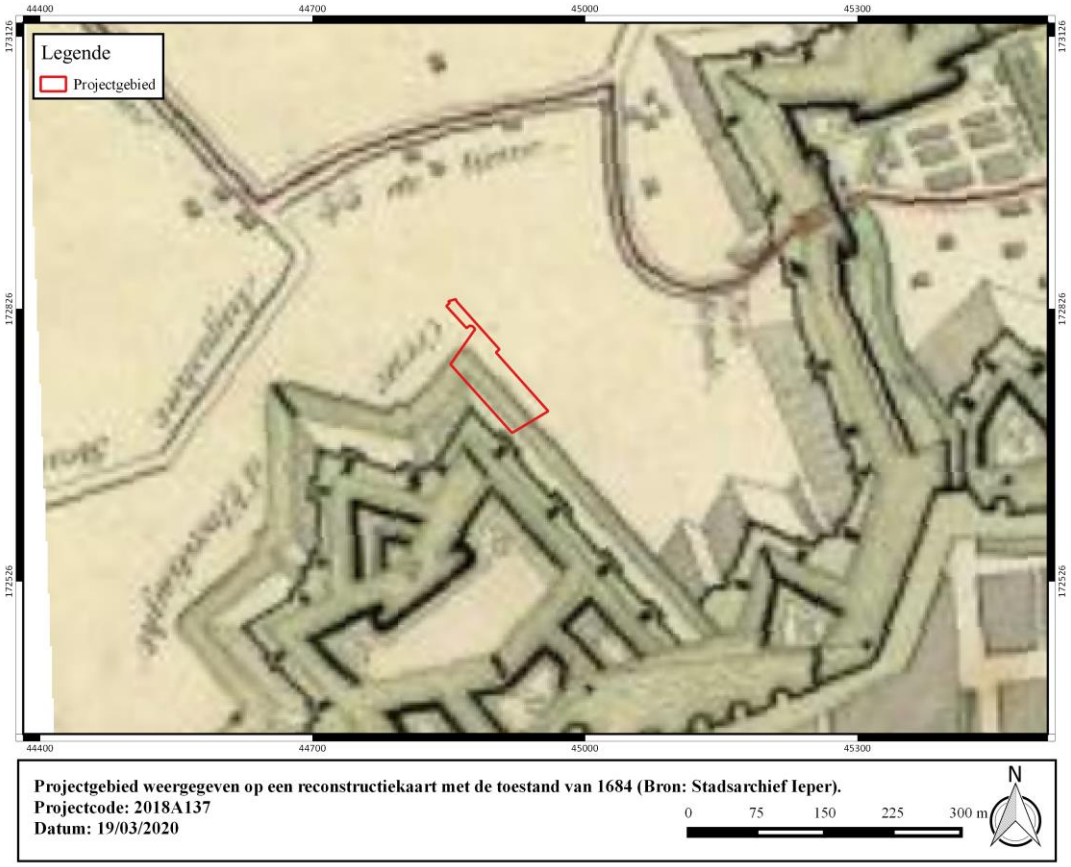
In 1678, tijdens één van zijn vele oorlogen, belegerde en veroverde Lodewijk XIV de stad. Meteen ging de Franse ingenieur, Sébastien Le Prestre de Vauban, aan het werk en ontwierp voor Ieper een vernieuwde versterking volgens het moderne gebastioneerde systeem.

Om de stad Ieper te versterken werkte Vauban drie projecten uit, enkel de eerste twee werden uitgevoerd. Het eerste project behelsde het behoud van de bestaande, hoofdzakelijk Bourgondische omwalling zoals die door de Spanjaarden werd achtergelaten; Langs de buitenkant voorzag hij drie hoornwerken, twee contregardes en een ruim aantal lunetten. Rondom het geheel werd een bedekte weg met traversen en glacis aangelegd. In 1684 was het eerste project voltooid. Het plangebied situeert zich na het eerste project van Vauban ter hoogte

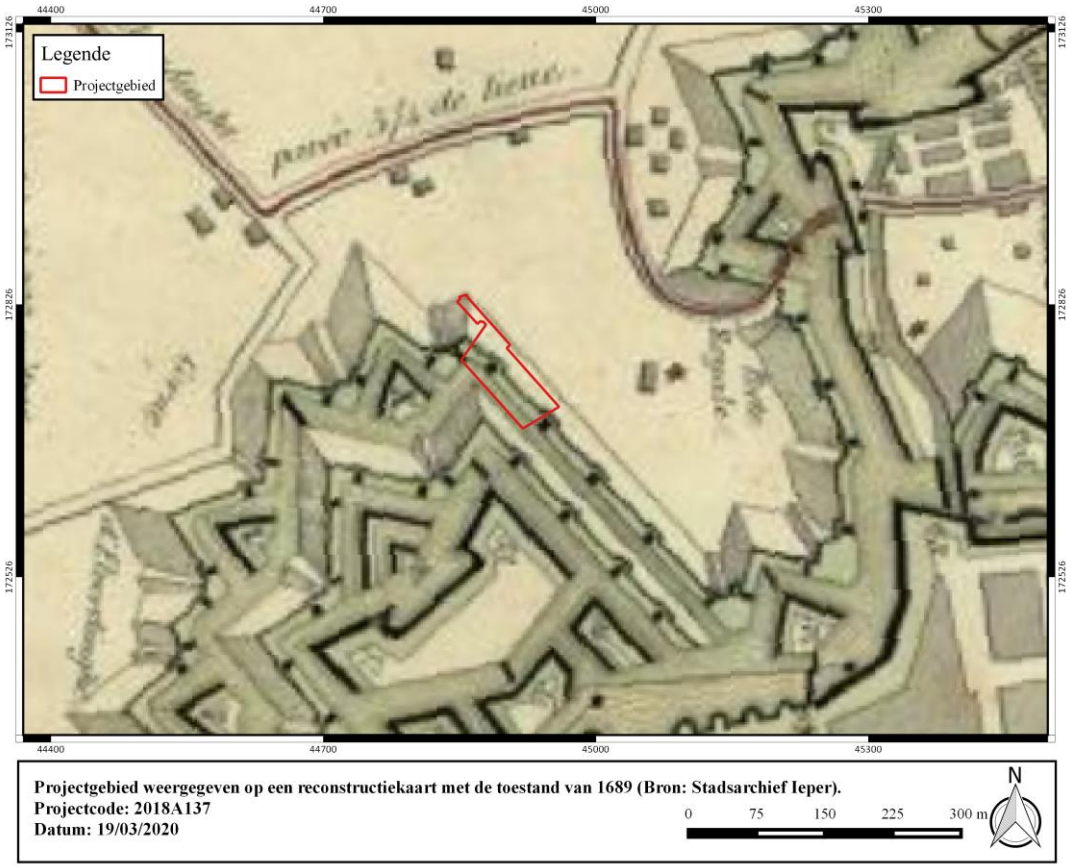
van het Hoornwerk van Elverdinge. Meer specifiek wordt een gracht, bedekte, weg, palissade en glacis aangesneden. Dit beeld wordt bevestigd door een reconstructiekaart van het tweede project van Vauban.

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op een plan met de toestand van 1670 (Bron: Stadsarchief Ieper).

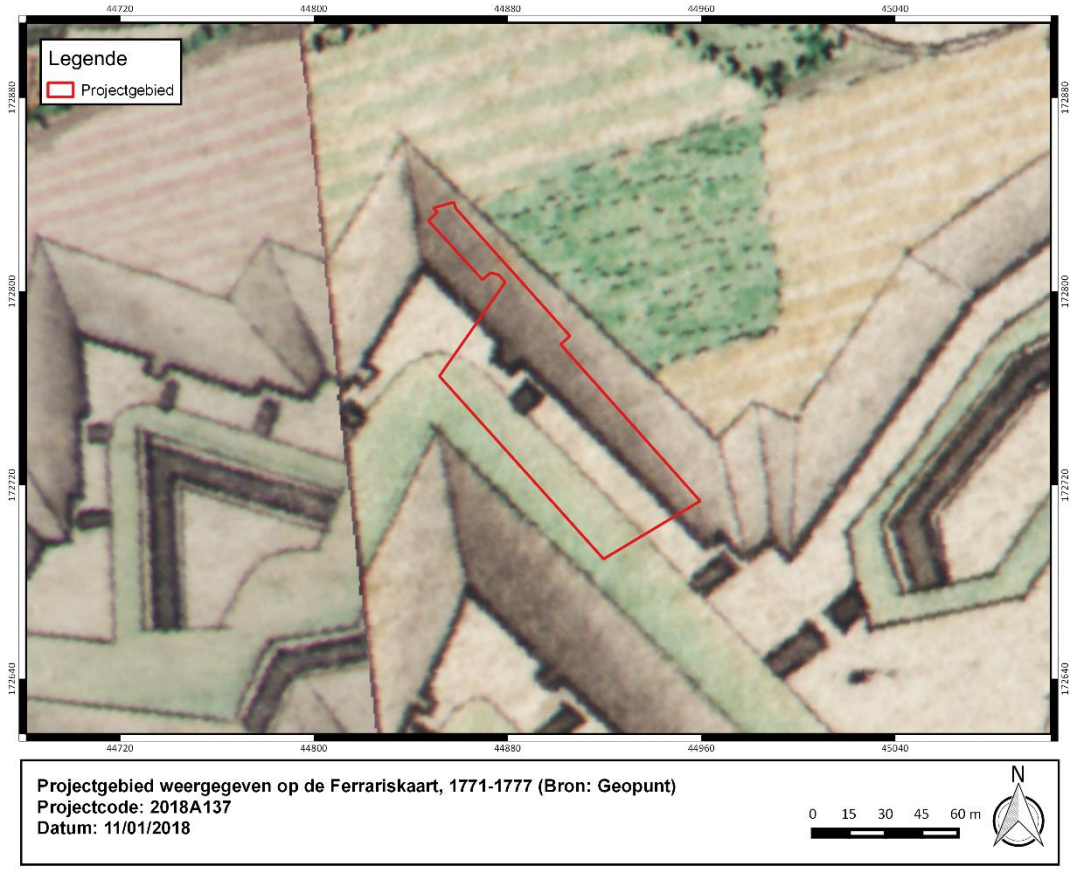
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op een plan met de toestand van 1684 (Bron: Stadsarchief Ieper).

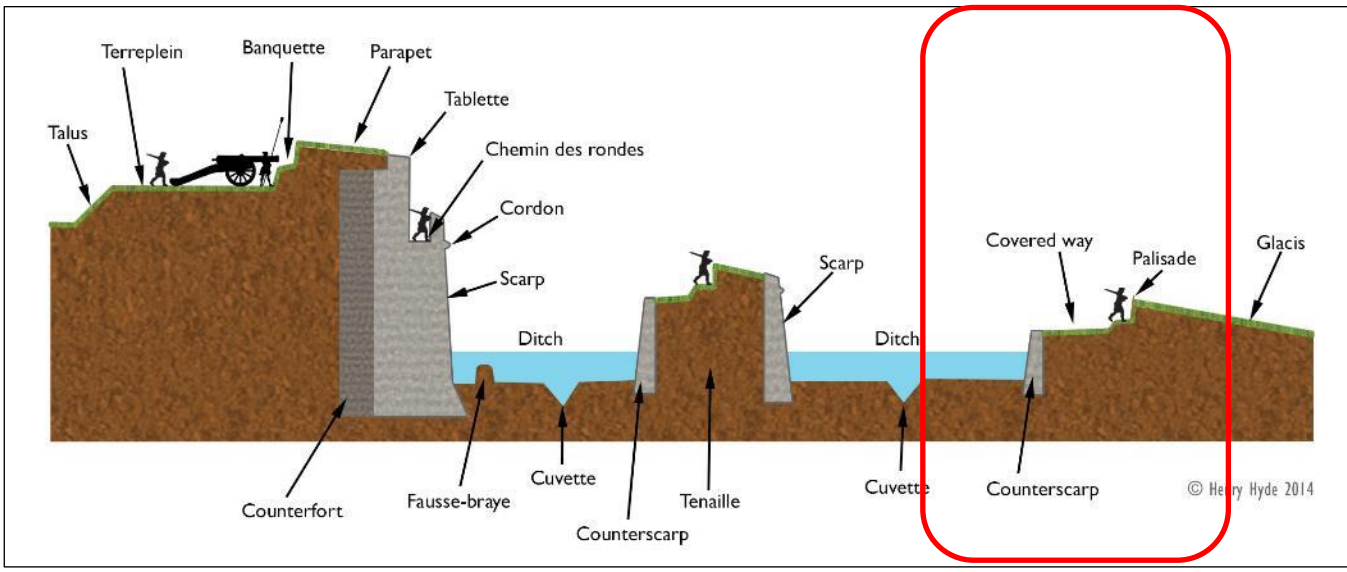
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op een plan met de toestand van 1689 (Bron: Stadsarchief Ieper).

De Fransen bleven 34 jaar meester van de stad. In 1713, na lang onderhandelen, werd de stad Oostenrijks, maar met een speciaal statuut. Ieper maakte deel uit van de Barrièresteden die eventuele Franse agressies naar het noorden in toom moesten houden. Ieper behoorde bij de Oostenrijkse Nederlanden, het militaire gezag berustte bij de Nederlanders. Ook na de Franse bezetting ondergingen de Ieperse vestingen herhaaldelijk gedaantewisselingen.

De Ferrariskaart geeft een zelfde beeld weer als de reconstructiekaarten van de 17e-eeuwse toestand. Het plangebied is gelegen ter hoogte van een zuidwest-noordoost aflopend glacis. Binnen de projectgrenzen wordt vermoedelijk een gracht, contrescarpe, bedekte weg, palissade en glacis aangesneden. De zuidwest-noordoost georiënteerde helling binnen het plangebied is nog steeds te zien op het lokaal hoogtemodel.

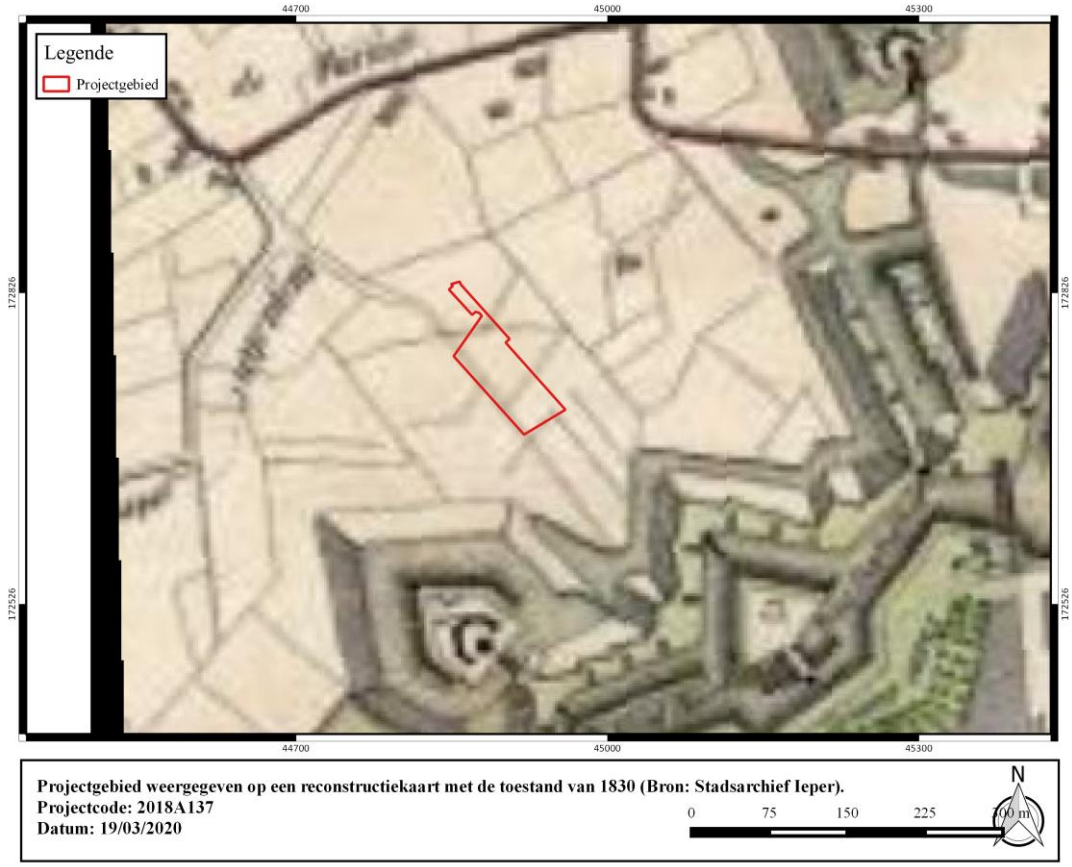

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

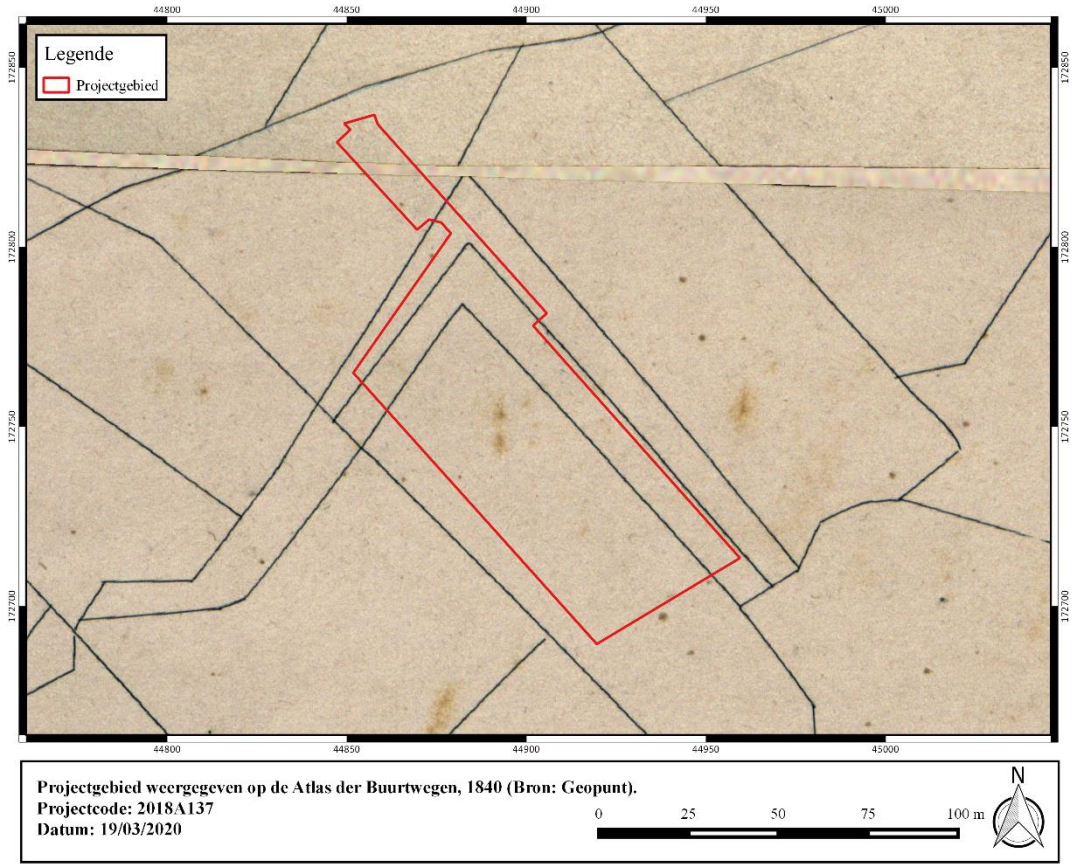

Figuur 33: Voorbeeld van een doorsnede van een Vaubanversterking (Bron: Henry Hide, 2014).

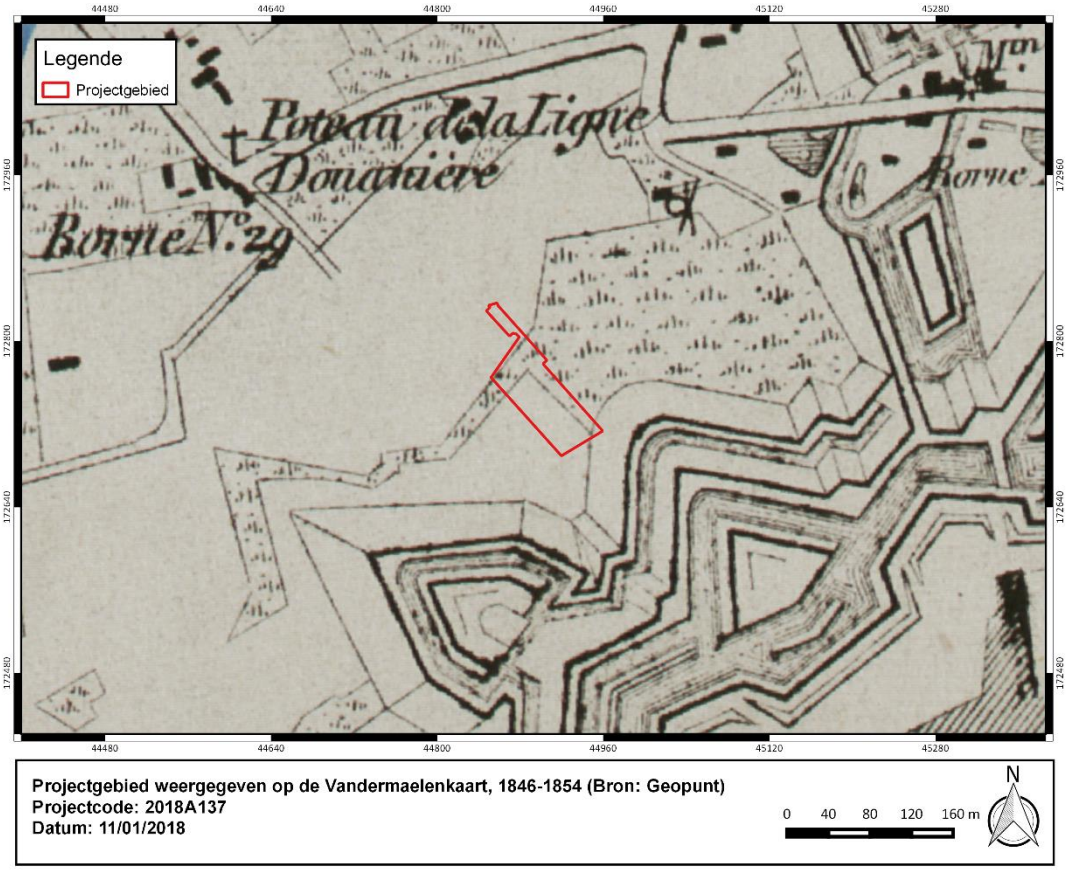
Omwille van de enorme kostprijs gaf Jozef II opdracht om de vesting te ontmantelen. Vanaf 1794 begon echter een nieuwe Franse overheersing die zou duren tot 1814. De nederlaag van Napoleon in Waterloo hertekende de kaart van Europa en Ieper werd na het verdrag van Wenen onderdeel van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Onder het Hollandse bewind kreeg Ieper weer een strategische rol. De versterkingen werden grondig hersteld en vernieuwd. De Hollanders bouwden met gele bakstenen, terwijl Vauban indertijd de lokale, roodbakkende klei gebruikte. Tot 1830 werd doorgewerkt om de vesting Ieper te herstellen. Op het plan van 1830 is de toestand waar te nemen van de periode van de Hollandse versterking. Zowel het plan van de toestand van 1830 als de Atlas der Buurtwegen tonen aan dat het plangebied zich integraal buiten de Hollandse versterkingen situeert. Binnen de projectgrenzen is geen bebouwing afgebeeld. De perceelsvormen op de Atlas der Buurtwegen getuigen nog duidelijk van de ligging van het plangebied ter hoogte van de Vaubanversterking.

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op een plan van de toestand van 1830 (Bron: Stadsarchief Ieper).

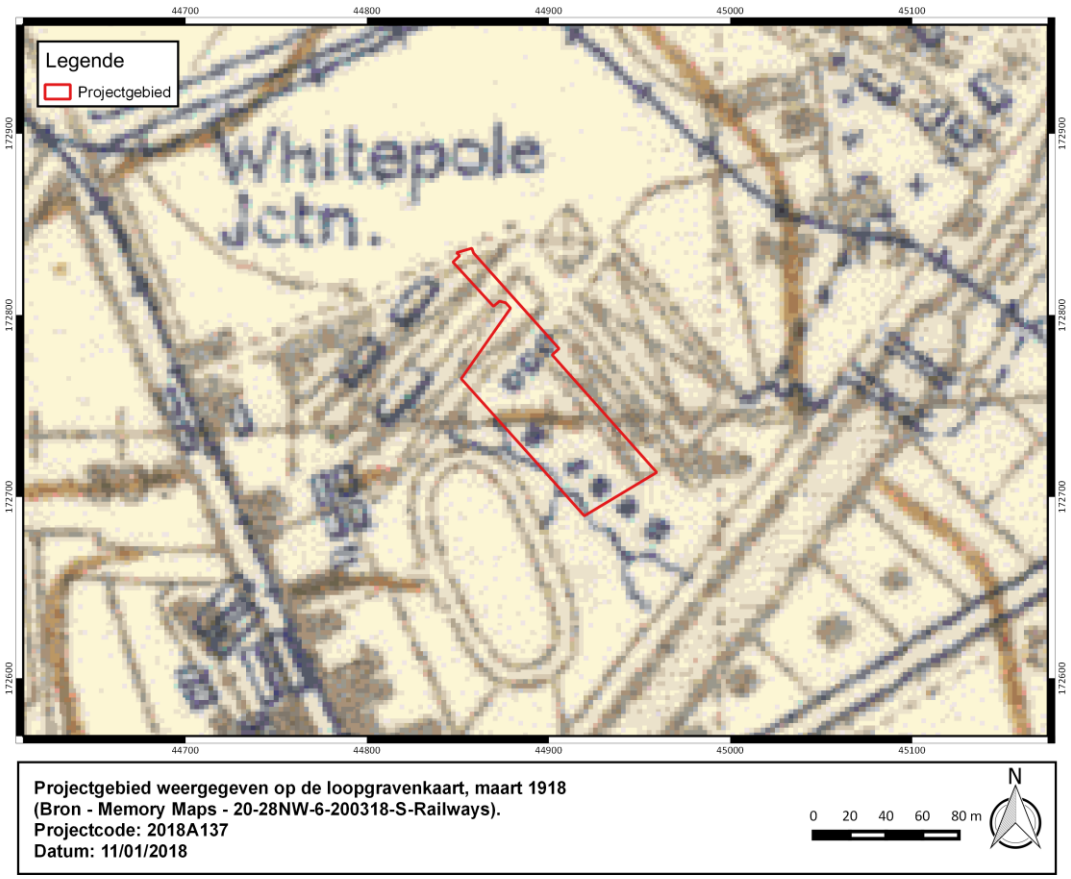

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

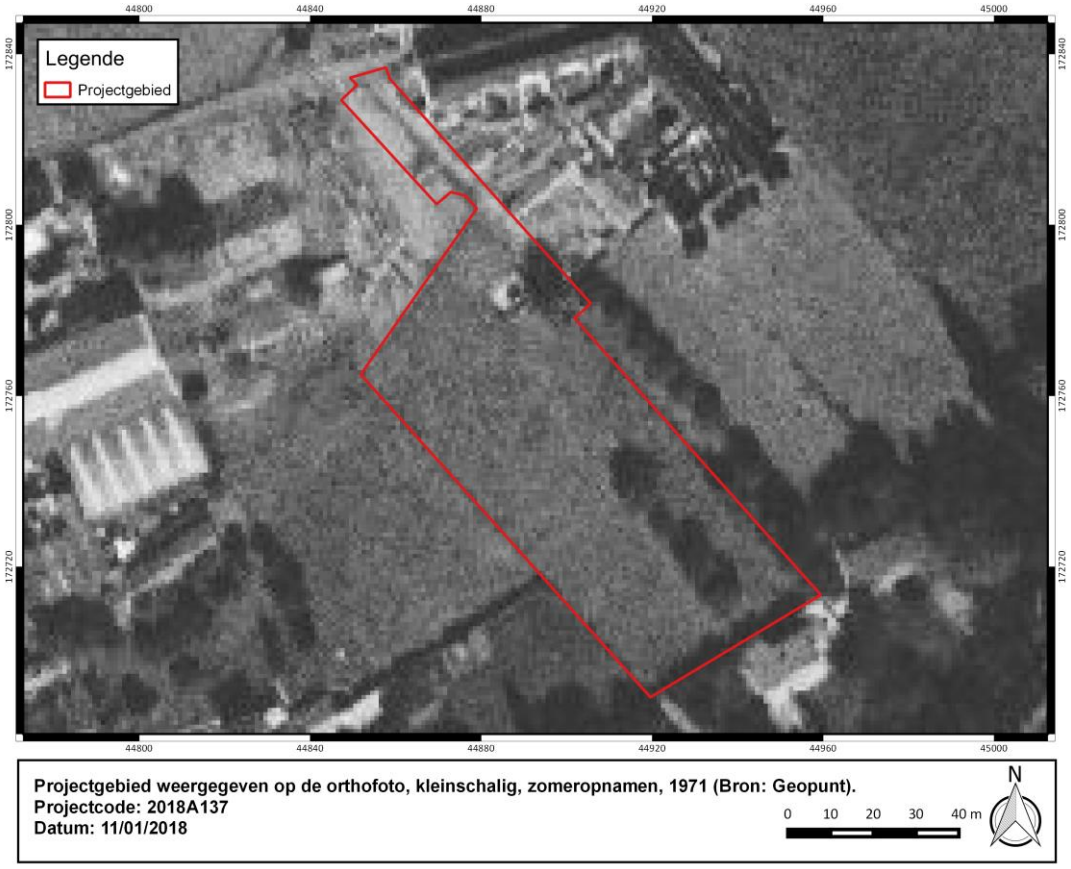
Gedurende de Eerste Wereldoorlog kent de stad Ieper nagenoeg een totale verwoesting, hoewel ze buiten de frontlijn lag. Ter hoogte van Ieper vormde de noord-zuid-frontlijn een deels om de stad lopende oostelijke bocht, de zogenaamde 'Ypres Salient'. Dit gebied vormde samen met de IJzer het kernstuk van de stellingoorlog. Ieper werd als belangrijk knooppunt van het door de geallieerden ingenomen hinterland het doelwit van groots opgezette Duitse aanvallen. Na de Lenteoffensieven in 1918 schoof het front gevaarlijk op richting Ieper en werd de WO I-infrastructuur rondom de stadskern gevoelig uitgebreid. De loopgravenkaart toont aan dat er zich een ruim aantal WO 1-relicten situeren in de nabije omgeving van het onderzoeksterrein. Langsheen het tracé van de huidige Haiglaan loopt een spoorlijn die ten noordwesten van het plangebied uitloopt in de Whitepole Junction. Binnen de contouren van het onderzoeksterrein situeren zich mogelijk restanten van een geallieerd kampement. Mogelijk wordt langsheen de zuidwestzijde een loopgraaftracé aangesneden.

Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, maart 1918 (Bron - Memory Maps - 20-28NW-6-200318).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

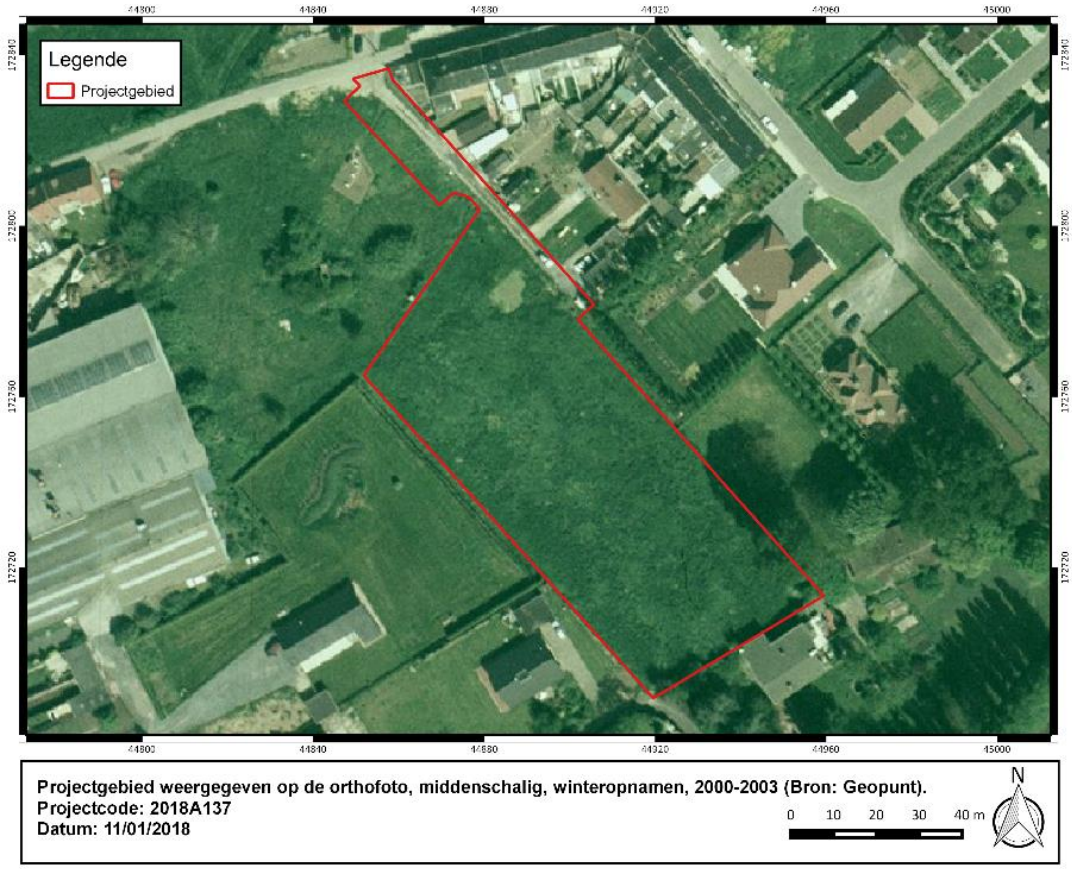
De orthofoto-sequentie toont een beperkte evolutie in het bodemgebruik binnen de contouren van het onderzoeksterrein. Het onderzoeksterrein bestaat quasi integraal uit grasland. Verspreid over het terrein is vegetatie waarneembaar in de vorm van boomgroei. Centraal binnen het onderzoeksterrein situeert zich tevens een poel met een oppervlakte van ca. 120 m². In het noordelijk deel van het plangebied is een wegenis aangelegd met een totaal verhard oppervlak van ca. 340 m².

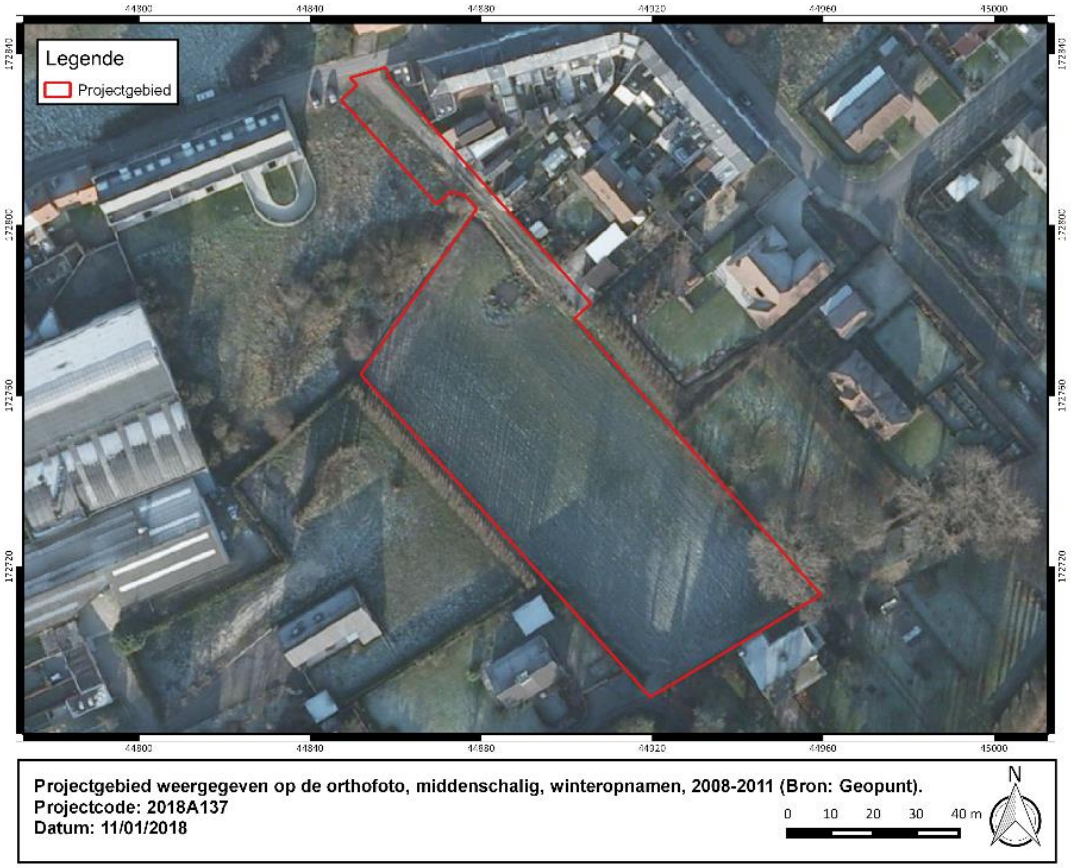
Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

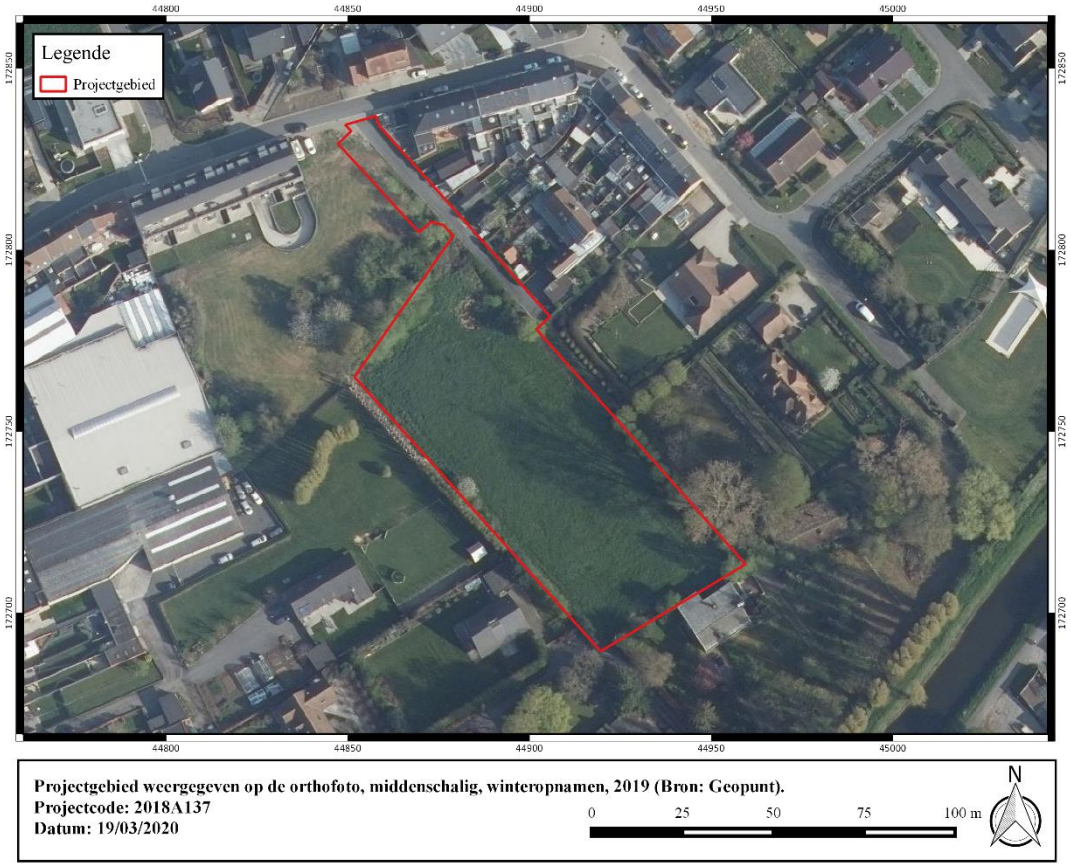
Figuur 40: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 41: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 42: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

Figuur 43: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de inrichting van drie parkvilla's bestaand uit 26 wooneenheden met bijhorende ondergrondse parkeerinfrastructuur aan de Velodroomstraat te Ieper. Het terrein is ca. 5712m^2 groot en ligt momenteel braak.

Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen ten westen van het alluvium van de Ieperlee. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer bestaand uit een eolisch dek van het laat-Pleistoceen of vroeg-Holoceen dat rust op fluviatiele afzettingen van het laat-Pleistoceen. Over het sediment zijn geen gegevens voor handen. Vermoedelijk bestaat het uit zandleem. De beschikbare gegevens indiceren een situatie waarbij eventueel archeologisch erfgoed zichtbaar is onder de bouwvoor. Er zijn geen aanwijzingen voor een natuurlijk afgedekte, archeologisch relevante horizont.

Historische en cartografische gegevens tonen aan dat het plangebied gelegen is tussen de 13de-eeuwse versterking en de 14de-eeuwse defensieve gordel of 'Ueterste Veste'. Het maakt gedurende de 14de eeuw dus deel uit van het laatmiddeleeuws stedelijk weefsel. Mogelijk zijn van deze periode resten in de ondergrond bewaard gebleven. Tijdens het beleg van Ieper in 1383 door Engelse troepen en Gentse opstandelingen worden de versterkingen, samen met de buitenste parochies, ten dele verwoest. Hierna worden de buitenste parochies stelselmatig opgegeven.

Het plangebied situeert zich buiten de Bourgondische versterking. Na het eerste project van Vauban, dat gefinaliseerd is in 1684 komt het plangebied ter hoogte van het Hoornwerk van Elverdinge te liggen. Het terrein snijdt van west naar oost een gracht, contrescarpe, bedekte weg, palissade en glacis aan. Mogelijk hebben de vestingwerken het laatmiddeleeuwse niveau afgedekt of ten dele vergraven. Het terrein situeer zich integraal buiten de Hollandse versterkingen. Het verloop van het glacis, waarop het plangebied oorspronkelijk gelegen was, is nog duidelijk te zien op het lokaal hoogtemodel.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog komt de stad Ieper op de frontlinie te liggen, binnen de Britse sector. Een loopgravenkaart van maart 1918 wijst op de aanwezigheid van logistieke infrastructuur ter hoogte van het plangebied. Op het terrein bevonden zich enkele barakken waarvan de archeologische neerslag mogelijk bewaard is gebleven in de ondergrond. Verder is in het uiterste zuiden van het plangebied een loopgraafsegment weergegeven. Het is dus niet uitgesloten dat zich nog resten uit de oorlogsjaren op het terrein bevinden.

Op het terrein zijn geen archeologische waarden gekend. De Centraal Archeologische Inventaris wijst met verschillende cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht op een grotendeels ruraal karakter van de omgeving na het opgeven van de 'Ueterste Veste'. Verder werden bij een aantal werfcontroles en mechanische prospecties in de omgeving van het plangebied restanten van de stadsversterkingen bloot gelegd. Bij een controle van werken uit 2006 precies ten westen en noorden van het plangebied zijn restanten van het Hoornwerk van Elverdinge gelokaliseerd.

Gelet op historische en cartografische informatie bestaat het verwachtingspatroon in hoofdzaak uit laatmiddeleeuwse resten en relicten van de 17^{e} en 18e-eeuwse verdedigingswerken. Mogelijk hebben deze vestingswerken oudere resten afgedekt of vergraven. Gelet op de geologische opbouw van het terrein en onderzoek in de nabijheid moet uitgegaan worden dat eventueel aanwezige archeologische relicten reeds zichtbaar zijn direct onder de bouwvoor. Er dient echter rekening gehouden te worden met de eventuele aanwezigheid van een post-middeleeuws of subrecent ophogingspakket. De meest geschikte methode met betrekking tot

het verwachtingspatroon is een onderzoek door middel van proefsleuven haaks op het aanwezige reliëf.

2 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020

AGIV

CORNILLIE J., *Ieper door de eeuwen heen*, Ieper, 1950.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Memory Maps

MUS O. 1998, *L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400*, in: DEWILDE M., ERVYNCK A. & WIELEMANS A. (eds.), *Ypres and the Medieval Cloth Industry in Flanders. Archaeological and Historical Contributions*, 43-56.

Stadsarchief Ieper

TERMOTE J. 1990, Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper in 1988-1989, in: *Westvlaamse archaeologica*, jg. 6, afl. 3, pp. 65-78.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.